

Vejledning til velfærdskontrol i svinebesætninger

Revideret februar 2014

Kolofon

Vejledning til velfærdskontrol i svinebesætninger

Revideret januar 2014

Denne vejledning er udarbejdet af Fødevarestyrelsen

© Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Fødevarestyrelsen

Stationsparken 31-33

2600 Glostrup

Tlf.: +45 7227 6900

Websted: <http://www.foedevarestyrelsen.dk>

Publikationsnummer: 2014100

Indholdsfortegnelse

1. Indledning	3
2. Formål	3
3. Retsgrundlag	3
3.1 Overtrædelser af dyreværnsbestemmelserne	4
4. Almindelige bestemmelser	5
4.1 Forberedelse til kontrolbesøget	6
4.2 Besøgsregler	6
4.3 Besøgets indledning	6
4.4 Besøgets gennemførelse	7
4.5 Afslutning på kontrolbesøget	8
5. Tolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger hertil	8
5.1 Opstaldning	8
5.1.1 Opbinding af svin	8
5.1.2 Søer og Gylte	8
5.1.3 Rent, veldrænet og tørt leje	9
5.1.4 Indretning af stalden	11
5.1.5 Lys	12
5.1.6 Fodring og vanding	13
5.1.7 Skadelige stoffer	15
5.1.8 Rejse og lægge sig	16
5.1.9 Se og høre andre svin	17
5.1.10 Arealkrav, krav til gulve, flokopstaldning m.v.	18
5.1.11 Overbrusning	26
5.1.12 Udegående svin	28
5.2 Mekanisk udstyr	29
5.3 Håndtering og pasning af dyr	30
5.3.1 Syge og tilskadekomne dyr generelt	30
5.3.2 Skuldersår hos søer	32
5.3.3 Brok	33
5.3.4 Halebid	35
5.3.5 Øresår og flankesår	38
5.3.6 Endetarmsprolaps	40

5.3.7 Andre lidelser	41
5.3.8 Sygestier	46
5.3.9 Rengøring af søer inden indsættelse i faresti	50
5.3.10 Sammenblanding og aggression	50
5.3.11 Strøelse	51
5.3.12 Beskæftigelses- og rodemateriale.....	52
5.3.13 Søer og gylte - redebygningsmateriale	53
5.3.14 Pattegrise (fravænningsalder)	53
5.4 Operative indgreb	53
5.4.1 Halekupering	53
5.4.2 Tandslibning - pattegrise	55
5.4.3 Tandslibning - orner	56
5.4.4 Kastration.....	56
5.5 Aflivning af svin.....	57
5.6 Optegnelser.....	59
5.7 Personale	61
5.7.1 Nyttige links.....	61
Bilag 1: Definitioner	62
Bilag 2: Omregning fra svin til VPE	64
Bilag 3: Drikkeventil – monteringsvinkel og højde.....	65
Bilag 4: Notat om overbrusningsanlæg m.v.	67

1. Indledning

Denne vejledning er skrevet til de kontrollører fra Fødevarestyrelsen, der skal udføre kontrol med velfærd i svinebesætninger. Der vil ske en løbende revision af vejledningen, som meddeles kontrollørerne.

Det pointeres, at denne vejledning ikke kan stå alene, den skal ses i sammenhæng med lovgivningen på området og med [den generelle instruks for kontrollen af dyrevelfærd](#). Desuden henvises der til særskilte vejledninger på enkelte områder samt til de veterinære cases, der findes på intranettet.

2. Formål

Formålet med velfærdskontrollen i svinebesætninger er, at kontrollere om besætningsejere/ansvarlige lever op til lovgivningen omkring velfærdsbestemmelser ved hold af svin samt kontrollere om visse betingelser vedrørende krydsoverensstemmelseskrav i relation til velfærd i svinebesætninger er i overensstemmelse med reglerne. Der er udarbejdet en selvstændig [vejledning om kontrol med krydsoverensstemmelse](#).

3. Retsgrundlag

Nedenstående lovgivning skal kontrolleres, når der foretages velfærdsbesøg i svinebesætninger jf. tjeklisten. I tilfælde af kampagnekontrol kan der være tale om at kun dele af nedenstående lovgivning skal kontrolleres. Der bliver i så fald taget stilling til kontrollens omfang fra kampagne til kampagne.

- Lovbekendtgørelse nr. 252 af 8. marts 2013, af dyreværnsloven med senere ændringer.
- Lovbekendtgørelse nr. 255 af 8. marts 2013 af lov om indendørs hold af drægtige søer og gylte med senere ændringer.
- Lovbekendtgørelse nr. 256 af 8. marts 2013 af lov om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin.

- Lovbekendtgørelse nr. 874 af 29. juni 2013 om udendørs hold af svin med senere ændringer.
- Lovbekendtgørelse nr. 258 af 8. marts 2013 af lov om forbud mod slagtning og aflivning af drægtige produktionsdyr og heste i den sidste tiendedel af drægtighedsperioden.
- Bekendtgørelse nr. 707 af 18. juli 2000 om mindstekrav til beskyttelse af landbrugsdyr.
- Bekendtgørelse nr. 323 af 6. maj 2003 om beskyttelse af svin med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 324 af 6. maj 2003 om halekupering og kastration af dyr med senere ændringer.
- Bekendtgørelse nr. 1302 af 17. december 2012 om slagtning og aflivning af dyr
- Rådet forordning (EF) Nr. 1099/2009 af 24. september 2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet.
- Bekendtgørelse nr. 780 af 24. juni 2010 om dyreejeres anvendelse af lægemidler til dyr samt offentlig kontrol og fødevarevirksomheders egenkontrol med restkoncentrationer

Ovennævnte kan findes på Fødevarestyrelsens hjemmeside samt på www.retsinformation.dk.

3.1 Overtrædelser af dyreværnsbestemmelserne

I vurderingen af alvoren af overtrædelser af dyreværnsmæssige bestemmelser og dermed strafudmålingen sondres der imellem:

- 1) Væsentlig ulempe
- 2) Uforsvarlig behandling
- 3) Grovere uforsvarlig behandling
- 4) Mishandling

jf. § 1, § 28 og § 29 i dyreværnsloven,. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at der ved son-
dringen mellem ovenstående fire grupper som hovedregel kan lægges følgende vurderinger til
grund:

Væsentlig ulempe er forhold, der ikke kan betegnes som uforsvarlige, men som er til ulempe
for dyrenes velfærd. F.eks. stilles der i loven krav om, at udstyr til fodring og vanding skal
være udført og anbragt på en sådan måde, at der er mindst mulig risiko for forurening af foder
og vand. I situationer, hvor denne bestemmelse ikke er opfyldt, f.eks. fordi fodertruget er an-
bragt sådan, at der kan ske forurening med jord eller gødning, vil der normalt være tale om, at
forholdet vurderes som væsentlig ulempe.

Uforsvarlig behandling af dyr er forhold, hvor der normalt ikke er baggrund for at anmelde
forholdet til politiet, hvis det rettes straks. Som eksempel kan nævnes forvoksede klove hos
svin, hvor klovbeskæring er nødvendig for at undgå, at klovene bliver så lange, at dyret lider i
en grad, hvor forholdet betragtes som ”groft uforsvarlig behandling”.

Grovere uforsvarlig behandling af dyr og visse typer af uforsvarlig behandling af dyr skal
anmeldes til politiet. Et eksempel kan være et dyr med en smertefuld kronisk lidelse, der ikke
er i sygesti, behandlet, ikke tilset af en dyrlæge eller aflivet i tide.

Mishandling er endnu alvorligere end grovere uforsvarlig behandling og skal altid anmeldes
til politiet. Det kan f.eks. være tilfælde af vanrøgt, hvor dyr er døde eller stærkt påvirkede af
sult og tørst pga. manglende pasning.

4. Almindelige bestemmelser

Denne vejledning er en beskrivelse af, hvorledes kontrollen med svinevelværd gennemføres,
men indeholder ikke en udtømmende beskrivelse af reglerne på området. Før kontrollen påbe-
gyndes, er det derfor nødvendigt nøje at gennemgå regelgrundlaget.

Der benyttes i lovgivningen forskellige betegnelser for de enkelte grupper af svin. Disse be-
tegnelser er ikke altid de samme, som traditionelt bruges. Se bilag 1 for definitioner.

4.1 Forberedelse til kontrolbesøget

Besøget forberedes med opslag i relevante databaser, for information om besætningens status, så besøgsrækkefølge kan planlægges, samt for information om tidligere besøg og/eller sanktioner fra besøg, samlestalde eller slagterier. Opmærksomheden henledes på sanktionskaskaden. Data om tidligere kontrolresultater fra DIKO, ScanJour og VAKS, samt data fra KOR og sundhedsrådgivningsaftaler findes i rapporten fra [det veterinære datavarehus](#).

Se også afsnit 5.2 i den generelle [instruks for kontrol af dyrevelfærd](#).

Opmærksomheden henledes ligeså på, at enkelte besætninger kan være ophørt eller have fået en ny ejer siden udpegningen.

Div. telefonnumre medtages. Der kan ofte være en del mobiltelefonnumre tilknyttet en besætning. Relevant udstyr medtages, jf. afsnit 5.2. i [den generelle instruks](#).

4.2 Besøgsregler

Specifikt for svinebesætninger skal der tages højde for de enkelte besætningers besøgsregler. Det er vigtigt, at kontrolløren efterkommer de krav, der stilles vedrørende beklædning og besøgsregler. I enkelte besætninger kan kontrolløren blive anmodet om at tage et bad inden kontrollen påbegyndes. Dette krav bør efterkommes, medmindre der tilbydes urimelige forhold til dette. For svinebesætninger med speciel status henvises til www.spf-sus.dk.

Det tilrådes, at der kun besøges én svinebesætning om dagen, samt at højstatus besætninger besøges således, at der er gået mindst 48 timer siden sidste kontakt med svin, f.eks. svinebesætning eller syning af svin ved samlesteder..

4.3 Besøgets indledning

Kontrolbesøgene skal foretages uanmeldt, jf. afsnit 5.2. i den generelle instruks. Oftest vil der være personale tilstede, når der er tale om sobesætninger eller store slagtesvinebesætninger, så kontrolløren skal lægge et vist pres på besætningsejeren for at gennemføre kontrolbesøget, også selv om ejeren ikke er til stede. Principielle spørgsmål til produktionen kan så gennemføres senere. Det vigtige er, at besætningen bliver gennemgået på besøgsdagen, når en myndig person træffes på stedet.

Der henvises i øvrigt til den generelle instruks.

4.4 Besøgets gennemførelse

Mange svinebesætninger er store og specielt i sobesætninger kan det være vanskeligt at holde styr på de forskellige staldafsnit. Derfor er det en god ide, at anmode besætningsejer eller dennes repræsentant om at udfærdige en skitse over staldafsnittene samt angive, hvornår staldafsnittene er taget i brug. Dette kan gøres på [tjeklisten](#).

Alle dyr i besætningen skal tilses, så alle staldafsnit skal gennemgås med mindre, der er tale om en kampagne hvor andet er besluttet. Det er ikke nødvendigt at få alle dyr til at rejse sig op, men hvis dyr er opmærket (spray eller kridt) f.eks. i forbindelse med en behandling, skal disse dyr tilses nøjere f.eks. ved, at kontrollanten går ind i stien og ser dyret i bevægelse. Dette gælder også, hvis et svin ”putter” sig i et hjørne eller på anden måde adskiller sig fra de øvrige. Speciel opmærksomhed skal tillægges dyr i sygestier, hvor alle dyr skal ses i bevægelse. Ejer eller dennes repræsentant kan anmodes om at gå ind i stier og få svin til at rejse sig op.

Den naturlige gennemgang af en sobesætning: Farestalde - klimastalde – løbeafdeling - drægtighedsstald – smågrisestald – slagtesvinestald. Den naturlige gennemgang af en slagtesvinebesætning: Mindste dyr først og afslutte med de ældste. Det er dog Besætningsejeren/ den besætningsansvarlige der afgør rækkefølgen.

Undervejs ved besætningsgennemgangen benyttes tjeklisten som et hjælperedskab samtidig med, at kontrollanten er i dialog med besætningsejer eller dennes repræsentant. Det er hensigtsmæssigt, at danne sig et overblik over forholdene i besætningen inden evt. fejl og mangler påpeges, idet den gode dialog derved opretholdes. Det er endvidere formålstjenligt med ekstra skrivepapir, hvis det viser sig, at mange kontrolpunkter er overtrådt.

Optegnelser over døde dyr og medicinsk behandling kan kontrolleres enten ved besøgets start eller mere naturligt ved staldgennemgangens afslutning. Endvidere skal korrekt aflivning kontrolleres efter staldgennemgangen ved at bese evt. aflivede dyr på pladsen for afhentning af døde dyr.

Besætningen gennemgås med tjeklisten som grundlag. Det er vigtigt, at det af bemærkninger nøje fremgår, hvad der er observeret og gennemgået under besøget.

4.5 Afslutning på kontrolbesøget

Kontrolbesøget afsluttes med udfyldelse af en kontrolrapport efter gældende instruks. Start- og slut-tidspunkt for kontrolbesøget skal noteres og anføres i kontrolrapporten.

5. Tolkning af love og bekendtgørelser samt bemærkninger hertil

I følgende afsnit vil udvalgte emneområder og tilhørende paragraffer, som erfaringsmæssigt giver tolkningsproblemer, gennemgås. Det skal gøres opmærksom på, at der er tale om Fødevarestyrelsens tolkninger, og at den endelige afgørelse ligger hos domstolene.

5.1 Opstaldning

5.1.1 Opbinding af svin

Det har siden 1. januar 2006 været forbudt at opbinde svin, jf. bekendtgørelse nr. 323 § 6.

Hvis det konstateres, at svin holdes opbundne i en besætning, skal forholdet anmeldes. Hvis der konstateres skader på dyrene som følge af opbindingen, er der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling. Hvis der ikke kan konstateres skader på dyrene, er der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om uforsvarlig behandling af dyrene.

5.1.2 Søer og Gylte

Løsgående drægtige søer

Ifølge LBK nr. 255 § 5, 1 pkt. skal ”søer og gylte senest 4 uger efter løbning og indtil 7 dage før forventet faring være løsgående i løsdriftssystemer i større eller mindre grupper”. Kravet er gældende for alle bygninger fra 1. januar 2013.

Hvis det konstateres at søer/gylte ikke holdes i løsdriftssystem, vil der være tale om væsentlig ulempe af en særlig karakter. På baggrund af den lange overgangsperiode der har været og set i lyset af, at løsdrift anses for en væsentlig forbedring af dyrenes velfærd, idet løsdrift i højere grad tilgodeser dyrenes adfærdsmæssige behov, ser Fødevarestyrelsen på dette med stort alvor. Sagen anmeldes som udgangspunkt til politiet.

Hvis der i et løsdriftssystem konstateres at dyrene flyttes i løsdrift senere end 4 uger efter løbning, gives der som udgangspunkt et påbud.

Drægtige søer og gylte indsættes i farestier tidligst syv dage og senest tre dage før forventet faring, jf. LBK nr. 255, § 5 og bekendtgørelse nr. 323, § 25, stk. 2.

Hvis det under kontrollen konstateres, at en so har fareet i drægtighedsstalden, og det på sokortet kan konstateres, at soens termin passede med faringstidspunktet skal forholdet som hovedregel anmeldes til politiet, hvis der er tegn på grovere behandling af dyrene (f.eks. andre søer æder pattegrisene, andre søer forstyrrer den fødende so). Hvis der ikke er tegn på synlig overlast af den fødende so og dens afkom indskræpes forholdet og det sikres, at det straks rettes.

5.1.3 Rent, veldrænet og tørt leje

I henhold til § 12, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 323 skal alle svin have adgang til et fysisk og temperaturmæssigt behageligt lejeareal, der er tilstrækkeligt drænet og rent, og som gør det muligt for alle dyr at ligge ned samtidig.

Svin, der holdes indendørs, skal være rene. Tilsølede dyr er et tegn på, at noget er galt med klimaet og/eller pasningen. Hvis temperaturen i stien er for høj, kan svin finde på at søle sig i gylle eller ved træk i stien ”vende denne om” således, at de gøder på det faste gulv med deraf følgende svineri. Hvis gyllen står for højt i gyllesystemet, kan denne flyde over og ud på gulvet.

Ved enkelte stier med beskidte dyr gives påbud.

Hvis dyrene er tvunget til at ligge i gylle og der ingen andre muligheder er for dem for at finde tørt leje skal forholdet anmeldes. Der er her efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om uforsvarlig behandling grænsende til grovere uforsvarlig behandling.

Foto 5.1: Eksempel på en sti med rene dyr og en sti med beskidte dyr i samme stald.

Foto 5.2: Søer i løsdriftstald på dybstrøelse. Strøelsen er tør ind mod midten, men ude ved kanten er det rent mudder. Der er flydende væskespejl i hvile-ædeboksene til venstre.

5.1.4 Indretning af stalden

Jf. bekendtgørelse nr. 707 §§ 7 og 8 skal materialer, der anvendes til opførsel af rum, hvor dyr holdes, være uskadelige for dyr og skal kunne rengøres og desinficeres effektivt. Desuden skal rum og udstyr til fastgørelse af dyr være konstrueret og vedligeholdt på en sådan måde, at der ikke er skarpe kanter eller fremspring, der kan påføre dyrene skade.

Et klassisk eksempel på overtrædelse af ovenstående er defekt spaltegulv, gennemtæret jerninventar eller defekte/utilpassede farebøjler.

Som en retningslinje for, hvornår anmeldelse for uforsvarlig behandling til grovere uforsvarlig behandling af dyr kan være, hvis dyrene har skader som følge af defekterne.

Påbud eller indskærpelse foretages, hvis skadeligt inventar konstateres, men der ikke kan konstateres skader på dyrene. Der er her tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling afhængig af skadernes omfang og risikoen for at dyrerne kommer tilskade.

Foto 5.3: Defekt jernspaltegulv i farestald

Foto 5.4: Defekt betonspaltegulv.

5.1.5 Lys

Svin må hverken holdes i permanent lys eller permanent mørke.

Staldafsnit kan være indrettet med så få vinduer, at dette især i vinterperioden medfører, at dyr holdes i konstant mørke, medmindre der er kunstig belysning. Tilslutning af en timer kan afhjælpe problemet.

I bekendtgørelse 323, § 8 anføres, at svin skal holdes i en belysning, der følger en 24-timers rytme og har sammenhængende perioder på mindst 8 timer pr. dag med henholdsvis lys og mørke. Lyset skal endvidere have en lysintensitet på mindst 40 lux.

I nogle besætninger med elektronisk sofodring, vil der være dyr, der æder i aften og nattetimerne. Der vil derfor også i mørkeperioderne være behov for lys, så dyrene kan finde frem til foderstationerne. I sådanne tilfælde er det Fødevarestyrelsens vurdering, at der som udgangspunkt max må være 25 lux i de områder, hvor dyrene færdes og 5 lux i liggeområdet. Det må dog altid være op til en konkret vurdering, om der er mørke nok i hvileområderne til at udgøre det for en mørkeperiode på 8 timer.

40 lux svarer i praksis til, at en sort skrift på hvidt papir netop kan læses. I tvivlstilfælde kan det være nødvendigt at måle lysintensiteten. Det skal bemærkes, at lysintensiteten skal måles i grisenes niveau i stierne.

Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe, og forholdet indskræpes.

5.1.6 Fodring og vanding

Fodring

Ifølge bekendtgørelse nr. 323, § 17, skal alle svin have adgang til foder, der passer til deres alder, vægt, adfærdsmæssige og fysiologiske behov af hensyn til deres velfærd og sundhed.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at industrifoder til svin opfylder lovens krav, da dette som hovedregel passer til dyrenes vægt, alder og fysiologi.

Kravet om et adfærdsmæssigt korrekt foder er specificeret for søer og gylte. For drægtige søer og gylte i § 9a i LBK nr. 255 og for søer efter fravænning og indtil løbning i § 21 i bekendtgørelse nr. 323. Ifølge bestemmelserne skal de nævnte søer og gylte have adgang til en tilstrækkelig mængde halm, fyldigt foder eller foder med højt fiberindhold, der kan give mæthedsfølelse og opfylde deres behov for at tygge.

Hvis ikke det er tydeligt at kravet er opfyldt ved tildeling af halm, hø eller lignede, skal det afklares hvordan kravet så opfyldes.

Under produktionsforhold fodres drægtige søer og gylte oftest kun én til to gange dagligt med strukturfattigt og begrænset fyldende foder, hvilket gør, at søerne kun opnår en kortvarig mæthedsfølelse. Dette medfører, at dyrene det meste af tiden har en udpræget sultfølelse og dermed øget aggressionsniveau, hvilket kan være et problem, der især bliver synligt for dyr i løsdriftssystemer.

Det skal bemærkes, at det fremgår af bekendtgørelse nr. 323, § 18, at alle svin skal fodres mindst én gang dagligt. Det vil sige, at andre fodringsstrategier, f.eks. fodring hver anden dag, ikke er i overensstemmelse med gældende lovgivning.

Vand

Svin over 2 uger skal have permanent adgang til frisk vand i tilstrækkelig mængde, jf. § 19 i bekendtgørelse nr. 323. Oftest benyttes automatiske drikkesystemer i form af nipler eller ventiler, men i enkelte ældre stalde benyttes manuel vanding. Hvis der ikke er vand i krybben på kontroltidspunktet, anmodes besætningsejer eller dennes repræsentant om at tildele dyrene vand. Dyrene iagttages under denne tildeling, og hvis dyr drikker, kan dette tolkes som tegn på tørst, hvorfor kravet om permanent vand ikke er opfyldt. Såfremt forholdet vurderes at være uforsvarlig behandling af dyr, gives et påbud. Ved det opfølgende kontrolbesøg vurderes, om der er indført en rutine i besætningen med tilstrækkelig tildeling af vand.

Opmærksomheden henledes på drikkeniplernes opsætning. Drikkesystemerne skal tilpasses den kategori af dyr, de er tiltænkt (se bilag 3).

Når tilsætningsstoffer gives i vandet, defineres det som vådfoder med højt vandindhold. I hvert enkelt tilfælde vil det bero på en konkret vurdering, om drikkevandsbestemmelserne i dyreværnslovgivningen er overtrådt.

Det muligt af få godkendt tilsætningsstoffer til brug i dyrenes drikkevand. Det betyder ikke, at det er tilladt at tilsætte alle tilsætningsstoffer til drikkevandet. Det er ikke tilladt at sætte tilsætningsstoffer til drikkevand, før de enkelte tilsætningsstoffer er blevet godkendt til det i EU ([link til forordning](#)). Der er godkendt enkelte tilsætningsstoffer til brug i drikkevand, for eksempel vitaminer. Myresyre er pt. ikke godkendt.

Justitsministeriet, der indtil 2012 administrerede dyreværnslovgivningen, har udtalt, at det forhold, at vandet efter foderlovgivningen defineres som vådfoder, ikke automatisk indebærer, at dyreværnslovgivningens regler om, at dyr skal vandes eller have adgang til (rent) drikkevand, ikke er opfyldt. I hvert enkelt tilfælde vil bero på en konkret vurdering, om drikkevandsbestemmelserne i dyreværnslovgivningen er overtrådt, og den endelig stillingtagen hører under domstolene.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages

Hvis det konstateres og der er tegn på længerevarende mangel på foder og vand anmeldes forholdet som udgangspunkt til politiet. Ved mangel på vand kan det dreje sig om forhold, hvor der i) ingen vand er ved tryk på niplerne, ii) dyrene drikker ivrigt, når de tilbydes vand og iii) dyrene fremstår som tydeligt dehydrerede.

Ved længerevarende mangel på foder kan dyrene fremstå som sygeligt afmagrede og apatiske.

Retningslinje for, hvornår påbud gives: Dyrene fodres ikke dagligt, eller det vurderes, at de ikke fodres efter deres fysiologiske behov, f.eks. hverandendagsfodring af søer, utilstrækkelig fodring af dyr i vækst eller drægtige søer og gylte der ikke tildeles foder, der giver mæthedsfornemmelse. Et eksempel kan også være, når ikke alle dyr har adgang til foder på samme tid medførende et højt aggressionsniveau og evt. magre, lavt rangerende dyr.

Foto 5.5: Mager so. Skarpt aftegnet rygsøjle, synlige ribben.

5.1.7 Skadelige stoffer

Ifølge § 14 i bekendtgørelse nr. 707 må intet dyr gives foder eller vand på en måde, der kan påføre det lidelse eller skade. Foder og drikke må heller ikke indeholde stoffer, der kan forårsage lidelse eller skade.

Hvis der er mistanke om anvendelse af hormonlignende stoffer eller anden ulovlig medicin skal en dyrlæge altid vurdere sagen.

5.1.8 Rejse og lægge sig

Ethvert svin skal kunne lægge sig, samt hvile og rejse sig uden besvær, jf. bekendtgørelse nr. 323, § 12, stk.1. Søer er gennem årene blevet større (ca. 10 % længere og bredere og næsten 30 % tungere). Dette har medført pladsproblemer især i nogle af de ældre stalde med enkelt-bokssystemer (se billeder). Søerne ”tager boksen på”, de klemmes af inventaret og må ofte ligge med hovedet oppe i krybben. De for små bokse kan medføre trykninger på ryg, ved skeden og på lemmerne. Dyrene skal kæmpe for at komme op og stå, eller når de vil lægge sig. Deres normale lægge-rejse sig mønster kan ikke finde sted. Problemet kan ses både i fare-stald, i løbeafdeling og hvor gylte og søer holdes i bokse i de første fire uger efter løbning.

Foto 5.6: Søer opstaldet i for små bokse.

Foto 5.7: Gylte i løbeafdeling opstaldet i for små bokse. Dyrene er klemte af inventaret og må ligge med hovedet i krybben.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Når flere søer er klemte inde i for små bokse evt. med skader. Søerne er tvunget til at ligge med hovederne i krybben, og endepartiet er presset op ad inventaret. Dyrene har udpræget besvær med at rejse og lægge sig. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling.

Påbud eller indskærpelse gives hvis: Få dyr er for store i forhold til boksen. Der er ingen synlige skader på dyrene, men inventaraftryk kan ses, når søerne rejser sig. Søerne har noget besvær med at rejse og lægge sig. Forholdet vurderes som hovedregel som væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling. Hvis det vurderes, at der er tale om uforsvarlig behandling gives påbud.

5.1.9 Se og hør andre svin

I følge bekendtgørelse nr. 323, § 12, Stk. 3, så skal ethvert svin kunne se andre svin med undtagelse af svin, der holdes isoleret på grund af sygdom eller tilskadekomst. Eller søer og gylte i ugen før forventet faring, jf. bekendtgørelse nr. 323, § 25, stk. 1.

Retningslinje for hvornår der gives påbud eller indskærpelse: Når der er tendens til, at dyr systematisk og jævnligt isoleres uden grund. I relation til isolerede dyrs unormale adfærd er der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling.

5.1.10 Arealkrav, krav til gulve, flokopstaldning m.v.

Minimumsarealkrav samt krav til gulve ved hold af svin findes i LBK nr. 255 §§ 6, 7 og 7a, LBK nr. 256 § 3, LBK nr. 874 §§ 3 og 9 samt bekendtgørelse nr. 323 §§ 4, 5, 11a, 16, 22, stk. 2 og 30.

I ovennævnte bestemmelse er der tale om frit tilgængeligt areal, så, når stiers areal opmåles, skal inventaret i stien derfor ikke medindregnes i det samlede areal. F.eks. skal krybber, fodertrug, inventar og lignende, herunder arealet under en ophængt krybbe fratrækkes dyrenes rådighedsareal.

Smågrise, avls- og slagtesvin

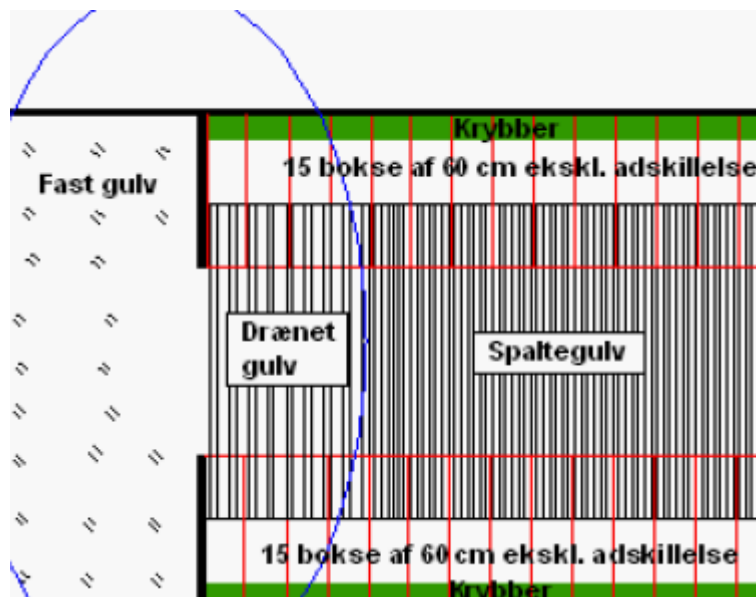
Ifølge LBK nr. 256, § 3, stk. 1, skal mindst 1/3 af det til enhver tid gældende minimumsarealkrav i stier til smågrise, avls- og slagtesvin være fast eller drænet¹ gulv. Hvis stien alene anvendes til smågrise skal mindst ½ delen af det til enhver tid gældende minimumsareal være fast eller drænet gulv jf. § 3, stk. 2. For bygninger, der var taget i brug før 1. juli 2000 træder kravet om fast eller drænet gulv først i kraft den 1. juli 2015.

For smågrise, avls- og slagtesvin der opdrættes i flok skal svinene holdes i stabile flokke, jf. § 34 i bekendtgørelse 323. Kravet gælder indtil dyrene slagtes eller indsættes i løbeafdeling (jf. definitionen i LBK nr. 256) eller indtil de tages fra til avlsbrug (jf. definitionen i LBK nr. 874 og bekendtgørelse nr. 323). Det betyder efter Fødevarestyrelsens vurdering, at sopolte, der er indsat i en løbeafdeling og indgår i en cyklus med henblik på avlsbrug, ikke længere er omfattet af dette krav om flokopstaldning. Fra de er drægtige gylte er de stedet omfattet af kravene i LBK 255.

¹ Drænet gulv er et gulv med små huller eller langsgående åbninger, hvor væde kan drænes fra, og hvorpå der kan tildeles strøelse. Det er, jf. bemærkningerne til loven defineret som et gulv med maks. 10 % åbningsareal. Åbningerne i det drænedes gulv skal være jævnt fordelt.

Løsdriftssystemer til drægtige søer og gylte

Minimumskrav til det totale areal og til arealet med fast eller drænet gulv til drægtige søer og gylte, som holdes i løsdriftssystemer findes i LBK nr. 255 (§§ 6 og 7a, stk. 2). Ifølge § 7a, stk. 2 skal mindst $1,3 \text{ m}^2$ pr. so og $0,95 \text{ m}^2$ pr. gylt være sammenhængende areal med fast eller drænet gulv. Formålet med kravet om et fast eller drænet gulv er, at give dyrene et liggeareal, der er mere behageligt end et spaltegulv. Det faste/drænede gulv skal derfor have en udformning og størrelse så dyrene kan ligge på det. På figur 5.1 er angivet den del af det faste/drænede gulv, der efter Fødevarestyrelsens vurdering kan regnes som sammenhængende angivet med en cirkel. Hvis der i ædeboksene er fast eller drænet gulv i hele boksens længde sådan, at det kan udgøre et liggeareal for dyrene, kan det regnes med i det sammenhængende areal, men det indebærer samtidig, at der skal strøs i boksene.

Figur 5.1. Løsdriftssystem med drægtighedsstalde til løsgående drægtige søer med én æde-/hvileboks pr. so.

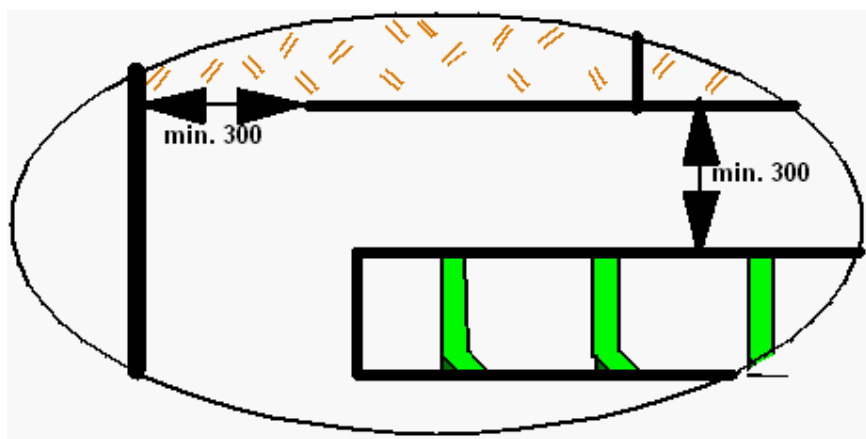
Kravet om sammenhængende fast / drænet gulv udelukker ikke, at der i systemer til større flokke af drægtige søer og gylte er et areal med spalter mellem to sammenhængende arealer med fast / drænet gulv. Bestemmelserne i §§ 6 og 7a gælder pr. 1. januar 2013 for alle bygninger uanset hvornår de er taget i brug.

3 meter regel

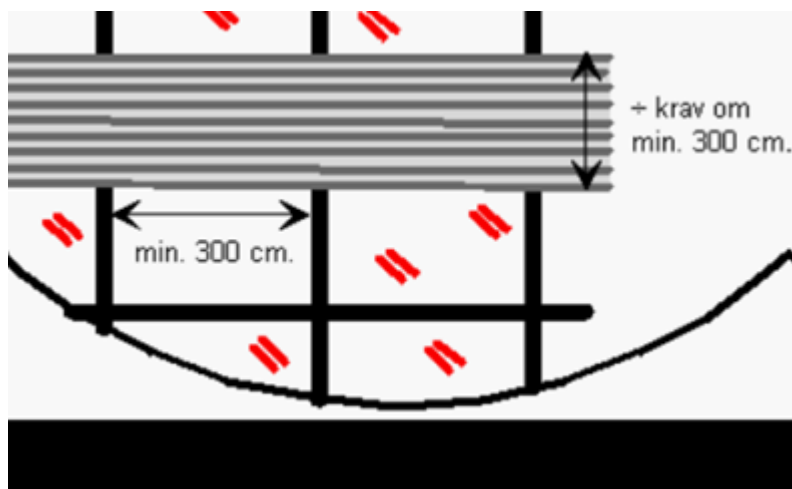
I løsdriftssystemer må den enkelte sti ikke være smallere end 3 m, jf. § 6, stk. 3 i LBK nr. 255. Udgangspunktet er derfor, at uanset hvor i stien, der måles, må denne ikke være smallere end 3 m. Hensigten med reglen, som er et dansk krav, der er mere vidtgående end EU-bestemmelsen, er, at sikre dyrene mulighed for at bevæge sig relativt ubesværet rundt forbi hinanden og minimere risikoen for at en dominerende so eller gylt forhindrer svagere dyr i at bevæge sig rundt i en sti og eventuelt flygte fra aggressioner.

Der kan være tilfælde hvor kravet om 3 meter ikke nødvendigvis er gældende. F.eks. kan der være lave krybber og mindre niveauforskelle i det areal, der skal opfylde 3-meter reglen. Her er det efter Fødevarestyrelsens vurdering tilladt at medregne disse arealer under forudsætning af, at dyrene ikke kan komme til skade på inventar og gulv. Desuden kan der være situationer, især ved ombygning af ældre stalde, hvor der er behov for at indsætte eller bibeholde en stolpe til understøttelse af bærende konstruktioner.

Hvorvidt der kan fraviges fra 3-meter reglen må komme an på en konkret vurdering i den enkelte situation.

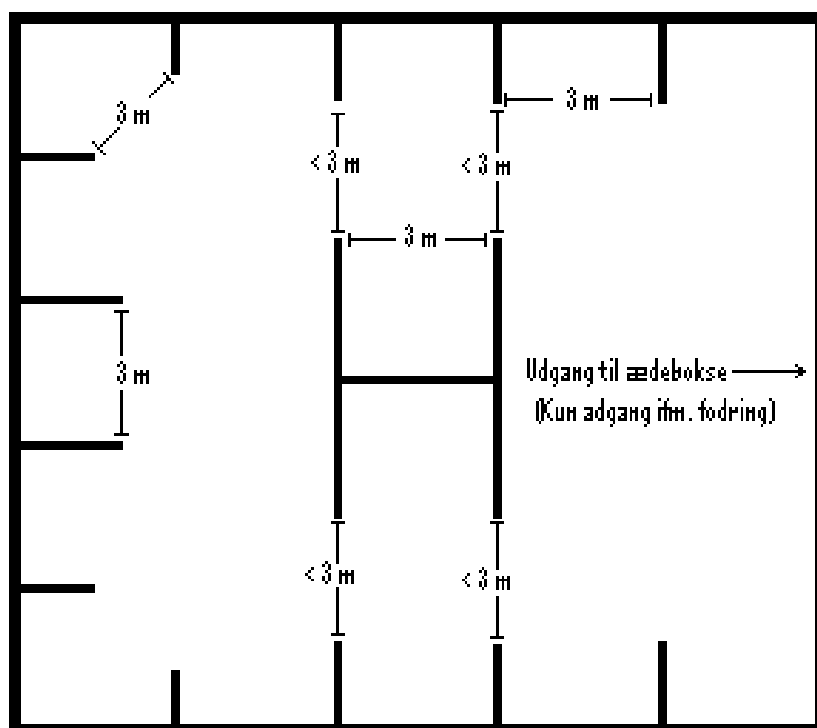
Figur 5.2. viser en sti med ædebokse. I denne sti er der passager, hvor det er vigtigt at der ikke er smallere end tre meter.

Figur 5.3 viser et system med redekasser. Kravet om 3 m gælder for den enkelte sti. En gang bag ædeboksene, hvor søerne kun lukkes ud i forbindelse med fodring kan være mindre end 3 m., idet dette område ikke anses for at være en del af den sti hvor dyrene opholder sig.

I ombyggede staldsystemer, hvor ombygningen er sket i takt med, at besætningerne er blevet større, er man flere steder gået fra store dynamiske grupper, hvor dyr kontinuerligt indsættes i gruppen, og til mindre stabile grupper, hvor alle dyr indsættes samtidig. Ved at lukke af i den ene ende kan stalden huse to stabile grupper i stedet for en stor dynamisk gruppe. Nybyggede stalde er typisk designes som de ombyggede ældre stalde. Det vurderes i øjeblikket hvordan disse systemer, der er lukkede i begge ender, skal vurderes ift. 3-meter reglen.

I enkelte situationer kan kravet om 3 meter fraviges. På figur 5.3 og 5.4 er vist eksempler på en stor sti der er opdelt i mindre lejearealer. Her skal der ikke nødvendigvis være 3 meter mellem to overfor hinanden stående adskillelser, da en dominerende so ikke ville kunne forhindre en anden so i at komme ud fra en hvileboks.

Figur 5.4 viser et system, hvor arealet er indrettet med liggevægge som opdeler stalden i mindre afdelinger. Søerne lukkes ud i forbindelse med fodring. Tegningen viser den ende af stalden, hvor der er udgang til fodring.

Bemærk at Kommissionen har tolket direktivets krav om, at stien skal være mindst 2,8 (2,4 hvis der er færre end 6 dyr) således, at det er stiens bredde fra væg til væg, der skal være mindst 2,8 m. Det er denne tolkning, der ligger til grund i forbindelse med krydsoverensstemmelse.

Enkeltdyrsbokse, individuelle stier og aflastningsstier

Ifølge LBK 255, § 7 skal enkeltdyrsbokse, hvor drægtige søer eller gylte opstaldes de første 4 uger efter løbning, have mindst 90 cm fast gulv målt fra krybbens bagkant.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at kravet om 90 cm fast gulv målt fra krybbens bagkant godt kan opfyldes ved, at der lægges en gummimåtte i boksene. Da der for drægtige søer og gylte i bokse kun er tale om fast gulv og ikke drænet gulv, må måtten dog ikke være med store

huller til dræning. Dyrene skal til enhver tid kunne lægge sig samt hvile og rejse sig uden besvær.

Det kan ses, at slagtesøer opstaldes i enkeltdyrsbokse også i bygninger taget i brug efter 1. januar 1999. Såfremt de ikke er drægtige vil dette være tilladt, og kravet om 90 cm fast gulv er ikke gældende.

Krav til minimumsareal (herunder at dyrene skal kunne vende sig) og gulv i individuelle stier og aflastningsstier fremgår af § 7a, stk. 1 og 2. Kravet om at dyrene skal kunne vende sig kan fraviges, hvis det er veterinært begrundet. Det vil sige, at en dyrlæge ud fra en klar og konkret veterinær begrundelse for det enkelte dyrs vedkommende skal have rådgivet om, at dyret ikke skal kunne vende sig. Det antages derfor, at undtagelsen kun finder anvendelse i mindre omfang. Alle krav i § 7a gælder for alle bygninger fra 1. januar 2013. Kravene i § 7a, stk. 1 om minimumsareal og max. tre dyr har været gældende for alle bedrifter siden 15. maj 2003.

Goldsøer:

Såfremt goldsøer holdes i løsdriftssystemer gælder de samme arealkrav, som for øvrige søer i løsdrift jf. § 29 i Bek. Nr. 323.

Orner:

Arealkravet for en voksen orne er ifølge bekendtgørelse 323, § 22, stk. 2., et frit gulvareal på mindst 6m². Hvis stien anvendes til naturlig bedækning, skal det frie gulvareal være på mindst 10m².

I gældende lovgivning er der ikke specifikt taget højde for en situation, hvor flere orner holdes i samme sti.

Arealkrav til søer som huses sammen udgøres af et minimumsareal for de første 4 søer, hvorefter der skal tillægges et minimumsareal per efterfølgende so.

Det har ikke været muligt for Fødevarestyrelsen, at indhente relevante oplysninger i forbindelse med udregning af et tilsvarende tillægsareal per efterfølgende orne, hvis flere orner huses sammen. På den baggrund er det Fødevarestyrelsens vurdering, at arealkravet på 6m² gælder per orne. Således gælder det, at hvis 2 orner holdes i samme sti, skal stiens frie gulvareal være minimum $6\text{m}^2 + 6\text{m}^2 = 12\text{m}^2$ for at opfylde ornernes pladsbehov. Forholdet vil under

normale forhold efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være til væsentlig ulempe for dyrene, og forholdet indskræpes.

I nogle besætninger anvendes en ornestimuleringsvogn eller – sti, der indebærer, at en orne holdes på et begrænset område i forbindelse med brunstkontrol eller for stimulering af søer i forbindelse med inseminering. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at ovennævnte arealkrav ikke finder anvendelse i disse situationer, forudsat ornens ophold i vognen/stien er så kort, at det ikke får karakter af opstaldning.

Overbelægning:

Der er ingen gyldig grund til overbelægning i stier heller ikke, hvis der er tale om slagteristrejker eller lignende. Alt afhængig af overbelægningens størrelse og dyrenes almenbefindende på den plads de har, kan der være tale om væsentlig ulempe – uforsvarlig behandling - grovere uforsvarlig behandling af dyr.

Foto 5.8: Massiv overbelægning i slagtesvinesti med deraf følgende adfærdsproblemer såsom øre- og halebid.

Manglende fast gulv:

Der skal som retningslinje gives påbud på dette område med opfølgning, hvor der tages hensyn til, at det tager tid at ændre gulvet i en stald. Forholdet vil efter Fødevarestyrelsens vurde-

ring som hovedregel være fra væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling af dyr alt afhængig af dyrenes almenbefindende i det stisystem, der findes.

Som en retningslinje for, hvornår anmeldelse skal foretages, er hvis producenten ikke vil ændre gulvet, så lovgivningen overholdes.

Farestier:

Alle pattegrise skal kunne hvile samtidig på fast gulv, på en måtte eller på et strøet leje jf. bekendtgørelse nr. 323, § 30. Arealet skal være adskilt fra soen. Kravet giver i nogle staldsystemer problemer, idet pattegrisekuldene efterhånden har en betragtelig størrelse samtidig med, at fravænningsvægten ofte kan ligge på 7 – 9 kg pr. gris.

Der gives påbud eller indskærpelse, hvis det vurderes, at grise er nød til at ligge på spaltearealet eller udenfor varmekilden pga. pladsmangel. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling afhængig af, om der kan ses tegn på, at dyrene har lidt overlast.

Foto 5.9: Det faste gulvareal til pattegrisene er ikke stort nok til, at samtlige grise kan hvile der samtidig. Vedr. grisene på billedet er der 14 dage, til de skal fravænnnes, hvilket vil forværre tilstanden.

For gulve i farestier gælder, at de skal være udformet, konstrueret og vedligeholdt således, at svin, der står eller ligger på dem ikke kommer til skade eller udsættes for lidelse, jf. § 16 i bekendtgørelse nr. 323. Nogle typer af farestalde er forsynet med et antal ”huller” bag soen

for at lette fjernelse af gødning og dermed tilgodese hygiejnen i stien. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at den pågældende konstruktion som udgangspunkt ikke kan siges at være i strid med gældende lovgivning. Det er dog en forudsætning, at der ikke konstateres skader på pattegrisene, der kan henføres til ”hullerne”. Det er endvidere en forudsætning, at ”hullerne” er dækket under og umiddelbart efter faring, enten ved propper eller ved, at baglågen er skubbet ind over.

Se også case omkring arealkrav og 3 meter regel på FVST intranet under fagligt - retningslinjer for sanktionering – veterinærområdet.

Foto: SVEP, Farsen med hanner

5.1.11 Overbrusning

I stier med smågrise over 20 kg, avls- og slagtesvin skal der ifølge LBK nr. 256, § 4 være installeret et overbrusningsanlæg eller en tilsvarende anordning, der kan bruges til at regulere dyrenes kropstemperatur. For bygninger, der er taget i brug før 1. juli 2000, skal kravet være opfyldt senest 1. juli 2015.

For drægtige søer og gylte i løsdriftssystemer gælder et tilsvarende krav om adgang til et overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordning, hvorved dyrenes kropstemperatur kan reguleres. Hvis bygningen er taget i brug før 1. januar 1999 skal kravet først være opfyldt den 1. januar 2014

Baggrunden for kravet om overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordning er, at svin kun har ganske få svedkirtler, og derfor har behov for at regulere deres kropstemperatur på andre måder end ved at svede og dermed sikre termisk komfort, eller hvis dette ikke opnås, at nedsætte en eventuel varmebelastning. Dette kan tilgodeses ved anordninger, der øger varmeudveksling med omgivelserne. Under typiske danske indendørs forhold kan dette ske ved at sænke lufttemperaturen, ved at gøre grisene våde, ved at øge lufthastigheden eller ved at installere anordninger, som ved kontakt øger varmeudvekslingen. Uanset hvilken metode der vælges, bør der tages hensyn til varierende behov for afkøling/ varme over døgnet og årstider.

Kun overbrusningsanlæg er konkret nævnt i lovgivningen. En vurdering af hvilke andre anordninger, der må antages at have en tilsvarende effekt må bero på en konkret vurdering i den enkelte situation. Det er dog Fødevarestyrelsens vurdering, at anvendelse af en anordning, der alene sænker temperaturen (f.eks. højtrykskøling) må forudsætte, at systemet kan sænke temperaturen så mange grader, at grisenes termiske komfort tilgodeses. I vurderingen af en anordnings effekt er det ud over måling af staldtemperaturen relevant at observere grisenes adfærd og hygiejnen i stierne. Se desuden bilag 4 om overbrusningsanlæg eller tilsvarende til regulering af svins kropstemperatur.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Hvis svinene viser tydelige tegn på overophedning uden mulighed for afkøling (halser med åben mund, søler sig i gylle, ligger fladt udstrakt på siden, tegn på nervøse forstyrrelser). Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om uforsvarlig behandling til grovere uforsvarlig behandling.

Påbud eller indskærpelse overvejes: Når der ikke er installeret overbrusning eller der er overbrusning, men dette bliver ikke brugt, eksempelvis i besætninger med manuel betjening af overbrusningen, og hvor der kun kommer personale 1 – 2 gange dagligt i besætningen. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling.

I sygestier med dybstrøelse, hvor overbrusning kan være u hensigtsmæssigt, og i besætninger med meget få grise, kan det i nogle tilfælde accepteres, at dyrene blot overbruses manuelt med vand. Dette kræver dog, at personen, der skal sørge for dyrenes ve og vel, kommer i stalden tilstrækkeligt antal gange dagligt for at vurdere dyrenes adfærd og sørge for at dyrene bliver tilstrækkeligt kølet ned i varme perioder, dvs. overbruser dyrene tilstrækkeligt ofte. Dyrene må ikke vise tegn på overlast, og det skal være tydeligt, hvordan dyrene køles ned.

Det er efter Fødevarestyrelsens vurdering ikke et krav, at afkølingsfaciliteten eller varmekilden er permanent tændt. Dette skal forstås således, at når der fx er meget varmt i stalden ikke skal være en varmelampe tændt, eller at det på en meget kold dag, ikke er nødvendigt at overbrusningen kører. Et overbrusningsanlæg (som fx tænder, når temperaturen kommer over en vis grænse, og derefter kører med et vist interval), kan give dyrene mulighed for selv at vælge om, de vil køles ned.

5.1.12 Udegående svin

LBK nr. 874 beskriver under hvilke forhold svin skal holdes, hvis de holdes udendørs til landbrugsmæssigt formål. Derudover dækker bekendtgørelse nr. 323 alle bedrifter, der holder svin indelukket med henblik på avl og opfødning, idet ”indelukket” ikke er begrænset til svin der holdes i bygninger men også udegående svin. Desuden finder reglerne i Dyreværnsloven og i forskrifter, der udfærdiges i medfør af dyreværnsloven, anvendelse på svin, der holdes udendørs.

Hytter

Når svin holdes udendørs, skal alle dyr samtidig have adgang til hytter, hvor dyrene kan stå oprejst og bevæge sig uhindret. Der skal endvidere være mulighed for, at dyrene kan tilses inde i hytterne. I lov nr. 874 angives minimumsarealkrav til det lejeareal og det udenomsareal, der til enhver tid skal være til stede. Hytterne skal jf. § 6 være isolerede med mulighed for regulering af luftcirkulationen. Hytterne skal være med en eller anden form for strøelse (halm eller lignende), der sikrer, at svinene kan ligge tørt og lunt under alle vejrforhold. I farehytter skal materialet desuden kunne bruges til redebygning.

Drægtige søer og gylte skal indsættes i farehytter senest 7 dage før forventet faring. Jf. § 30 i bekendtgørelse nr. 323 er der krav om, at en så stor del af det samlede gulvareal, at alle pattegrisene kan hvile på det samtidig, skal være fast gulv eller dækket af en måtte eller andet passende materiale (anses som opfyldt når kravet om strøelse er opfyldt jf. ovenstående). Der skal desuden være en beskyttelsesanordning til pattegrisene. Dette kan fx være en skrå væg hvor pattegrisene kan slippe væk ”bagom” soen eller en farrebøjle. En beskyttelsesanordning tolkes som, at grisene skal have en mulighed for, at undgå at blive klemmt af soen. Denne tolkning bygger på den engelske version af teksten ”some means of protection for the piglets”, der er mindre bastant end den danske ”beskyttelsesanordning”. Et større hytteareal, som giver soen mulighed for, mere optimalt, at udføre redebygningsadfærd samt større mulighed for at

dreje rundt i hytten, og dermed få pattegrisene til at flytte sig, inden hun lægger sig, kan således også betragtes som en beskyttelses anordning.

Det vil være en konkret vurdering, hvorvidt arealet er tilstrækkelig stort til at træde i stedet for en anden beskyttelsesanordning. Jf. de generelle krav skal hytter til drægtige og diegivende søer have et sammenhængende lejeareal på mindst 3,8 m² pr. so eller gylt. Såfremt et øget areal skal træde i stedet for en beskyttelsesanordning, vurderes arealet i hytten at skulle være større end mindstekravet i lovgivningen. På baggrund af resultater fra afprøvninger fra Videncenter for Svineproduktion er det Fødevarestyrelsens vurdering, at et udgangspunkt kan være at et lejeareal på mindst 5m².

Sølehul

Alle svin over 20 kg der holdes udendørs, skal have adgang til et sølehul, når den gennemsnitlige dagtemperatur overstiger 15°C i skyggen. Sølehullet kan erstattes med et overbrusningsanlæg eller tilsvarende såfremt dyrene har adgang til et eller flere arealer med skygge og effektiv udluftning, hvor alle dyr kan ligge ned i udstrakt sideleje på samme tid i døgnets varmeste timer.

Vedrørende sanktioner henvises til anbefalinger vedrørende hold af indendørs svin, hvor der kan drages paralleller vedrørende de enkelte forhold.

5.2 Mekanisk udstyr

I besætninger, hvor dyrs sundhed og velfærd afhænger af et mekanisk ventilationssystem, skal der være et passende reservesystem (f.eks. vinduer der åbnes), der gør det muligt at sikre en udluftning, der er tilstrækkelig til at bevare dyrenes sundhed og velfærd, hvis systemet svigter.

Der skal endvidere være et alarmsystem, som advarer om systemsvigt, jf. bekendtgørelse nr. 707, § 13. Alarmsystemet skal afprøves regelmæssigt. Kontrollanten skal overvære en demonstration af alarmsystemet, som oftest er et opkald til en mobiltelefon.

Når kontrollanten skal vurdere, om reserve- og alarmsystem er nødvendigt, tages udgangspunkt i belægningsgraden udtrykt i varmeproducerende enheder (VPE). Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at et reserve- og alarmsystem som hovedregel er nødvendig, når der er

mindre end 12 m² pr. VPE. For beregning af hvor mange svin af forskellige kategorier, der medgår til en VPE se bilag 2.

Forholdet påbydes rettet oftest med anden opfølgning, hvis det konstateres, at forholdet ikke opfylder lovgivningen. Anden opfølgning vil typisk være tilsendelse af faktura for indkøb og opsætning af reserve- og alarmsystem.

I henhold til bekendtgørelse nr. 707 § 12 skal alt automatiseret eller mekanisk udstyr, der er af betydning for dyrenes sundhed og velfærd, efterses mindst én gang om dagen. Evt. konstaterede fejl skal udbedres straks, og hvis dette ikke lader sig gøre, skal der træffes passende foranstaltninger til at beskytte dyrenes sundhed og velfærd. Eksempelvis skal dyr fodres manuelt, hvis foderautomatikken går i stykker. Det samme gælder, hvis vandforsyningen via nipler, vandkopper eller lignende svigter. Hvis vandrør eller gyllesystem svigter, og skaden ikke umiddelbart kan udbedres, således at dyrenes areal oversømmes eller staldklimaet kompromitteres, skal dyrene fjernes straks eller snarest afhængig af forholdene. Der sanktioneres afhængig af hvor meget dyrene har lidt overlast pga. manglende udbedring af skader på mekanisk udstyr.

5.3 Håndtering og pasning af dyr

5.3.1 Syge og tilskadekomne dyr generelt

Ifølge dyreværnslovens §§ 1 og 2 skal dyr behandles forsvarligt og beskyttes bedst muligt mod smerte, lidelse, angst, varigt mén og væsentlig ulempe, og enhver, der holder dyr sørge for, at de behandles omsorgsfuldt. Ifølge § 9 i bekendtgørelse nr. 323 skal alle svin tilses mindst én gang dagligt, og ifølge § 5 i bekendtgørelse nr. 707 skal alle dyr, der synes at være syge eller tilskadekomne, omgående have en passende behandling. Hvis et dyr ikke kommer sig hurtigt af denne behandling, skal dyret enten aflives straks, eller også skal en dyrlæge konsulteres hurtigst muligt. Om fornødent skal syge eller tilskadekomne dyr isoleres i et passende rum med tør og bekvem strøelse, når dette er hensigtsmæssigt.

Der skal altid være sygestipladser til rådighed i en svinebesætning, se pkt. 5.3.7. Som grundregel skal dyr med benproblemer, med endetarmsprolaps, svækkede dyr og dyr med feber altid opstaldes i en sygesti med ekstra pleje og tilsyn. Dyr med brok, hale- og ørebid, skedesår, andre sår eller bylder kan evt. opstaldes i en aflastningssti, hvis dyret ikke er alment påvirket. Dette skal vurderes individuelt fra dyr til dyr.

Når der ved kontrollen konstateres syge eller tilskadekomne dyr, der ikke er behandlet forsvarligt, vil der som hovedregel være behov for at dyrene vurderes af en dyrlæge fra veterinærheden med henblik på en klinisk, veterinærfaglig vurdering og beskrivelse af forholdene til brug for et evt. påbud eller politianmeldelse.

Ved brug for veterinærfaglig bistand bør følgende overvejes;

Er det åbenlyst ved den indledende screening af dyrene i besætningen, at der er problemer med syge og tilskadekomne dyr og mangelfuld håndtering af disse, vil det være praktisk at ringe efter dyrlægen med det samme. Det kan oplyses, at der er behov for assistance, men at omfanget endnu ikke er fastlagt. Herefter kan øvrige forhold i besætningen kontrolleres.

Listen bygger på 5-punktsbefalingen fra beredskabssituationer:

1. Situationen
 - a) Overblik: Besætningstype, sted mm.
 - b) Hvor mange dyr?
 - c) Sygdomstyper?
 - d) Hvad har jeg set?
 - e) Landmandens oplysninger om lidelsens start / udvikling / behandling samt dokumentation – oplysningerne bør indhentes for hvert dyr.

2. Opgaven præciseres
 - a) F.eks. tilse og vurder 4 køer
 - b) Hvilket udstyr er der behov for? Kamera, ekstra poser, målebånd, engangshandsker m.v. samt obduktions og aflivningskasse.
 - c) Erklæring ønskes
 - d) Evt. formøde imellem kontrollør og dyrlæge fra Fødevarestyrelsen uden landmand.

3. Undersøgelse og dokumentation
 - a) Dyrlægen undersøger de beskrevne dyr og skaffer behørig dokumentation.
 - b) Dyrlæge orienterer kontrolløren mundtlig/skriftlig om anbefalede påbud / politianmeldelse mm, således kontrolløren kan give evt. straks-påbud – herunder frist for opfølgning.

c) Dyrlæge fremsender erklæring.

4. Kommunikation.

a) Indledende og afsluttende briefing imellem kontrollør og dyrlæge foretages således, at alle parter er enige om rollefordeling og opgaver.

Optælling af syge og tilskadekomne dyr

Når der sanktioneres i forbindelse med syge og tilskadekomne dyr, skal der for hver kategori af syge/tilskadekomne dyr ske en optælling således, at det fremgår, hvor mange dyr der er tale om.

5.3.2 Skuldersår hos søer

Skuldersår (ulcera i regio scapularis) er at opfatte som liggesår og opstår som følge af længerevarende trykning mod et hårdt underlag resulterende i nedsat eller ophævet blodforsyning (iskæmi) og efterfølgende vævsdød (nekrose) af hud og underliggende væv mellem huden og kammen (tuber spina scapulae) på skulderbladet. Sårene, der kan være ensidige eller dobbeltsidige, kan udvikle sig så kraftigt, at huden bliver gennembrudt og tilstanden medinddrager underhuden alene eller dybereliggende strukturer som muskulatur og skulderbladsknogle, der i svære tilfælde kan være blotlagt. I svære tilfælde vil der ses voldsom granulationsvævsdannelse eller knoglenydannelse som tegn på en længerevarende tilstand.

Hyppigheden af skuldersår i en besætning er relateret til en række disponerende faktorer såsom opstaldningsform, huld, temperament, liggeadfærd, pasning, stadie i produktionen m.m. Sårene udvikles især i laktationsperioden hos søer i farestalde, hvor søer ligger i sideleje på hårdt underlag i længere tid for at give die til deres afkom. Sårene (i de tidlige faser) heler forholdsvis hurtigt med dannelse af ar til følge, når søerne tilbydes en anden opstaldningsform med et blødere underlag.

NB! For bedømmelse og sanktionering i forbindelse med skuldersår er der en vejledning på vej. ”Fødevarestyrelsens vejledning til vurdering af skuldersår i forbindelse med kontrol”. Linket til den nye vejledning kommer senere.

5.3.3 Brok

Forskellige former for brok kan ses hos grise. Mest almindeligt er navlebrok, men der kan også forekomme lyskebrok (nedløb) eller muskelbrok.

Brok er en tilstand, hvor det væv, som normalt holder de indre organer på plads ikke er tilstrækkeligt stærkt. Indholdet i en broksæk er tarmkrøs og ofte også tarme. Dyrene kan være helt upåvirkede af et brok, men der kan ske en vis indeklemning, så et stykke tarm ikke fungerer optimalt (mager, utrivelig gris som kan være smertepåvirket i større eller mindre grad) eller helt afsnøres for blodforsyning (grisen dør under store lidelser).

Hvis grise med brok opstaldes på hårdt underlag, kan der komme sår på brokposen. Såret kan udvikle sig og blive dybt med vævsdød med stor risiko for, at der går hul på brokket, så tarmene falder ud. Grisen dør i denne situation under store lidelser.

Som en retningslinje for håndtering af grise med brok kan angives, at den ansvarlige for dyrene skal sørge for, at grise med store brok (større end 15 cm i diameter) med sårdannelser og grise, hvor brokket har medført dårligt almenbefindende, væksthæmning eller tydelig bevægelseshindring aflives straks. Andre grise med brok skal anbringes i en sygesti. Der henvises til det Veterinære Sundhedsråds [udtalelse om svin med store / komplicerede navle- eller lyskebrok](#).

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Grise med store brok med sår, og hvor der er risiko for, at brokket springer. Fund af grise med sprængt brok. Utrivelige, magre grise med store brok, hvor der er en vis indeklemning. Der er her efter Fødevarerstyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling.

Retningslinje for påbud eller indskærpelse: Grise med brok er ikke opstaldet på blødt leje. Der kan efter Fødevarerstyrelsens vurdering som hovedregel være tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling.

Foto 5.15: Navlebrok med sår på slagtesvin opstaldet på fuldspaltegulv. Der er risiko for sprængning af broksækken. Grise med navlebrok kan være trivelige, men der er fare for akut og voldsom død, hvis brokket indeklemmes, eller hvis brokket sprænger.

Foto 5.16: Slagtesvin fundet død med sprængt navlebrok. Læg mærke til det store sår i bunden af brokket.

Foto 5.17: Slagtesvin med lyskebrok (nedløb). Der ligger tarme i pungen.

Hvis grisen skal transporteres, skal den stå i separat rum. Hvis en dyrlæge har skrevet en attest max 7 dage før transporten, kan der transporteres op til 5 grise med store brok i hvert aflukke på vognen med et ekstra tykt lag strøelse og ekstra gode pladsforhold.

5.3.4 Halebid

Ved udbrud af halebidning er især § 20 i bekendtgørelsen om beskyttelse af svin relevant. Af denne paragraf fremgår det, at ”ud over de foranstaltninger, der normalt træffes for at forhindre halebidning og andre uvaner, samt for at svinenes adfærdsmæssige behov skal kunne tilfredsstilles, skal alle svin have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet manipulerbart materiale, der kan opfylde deres behov for beskæftigelses- og rodemateriale”.

De omstændigheder, der bevirker, at det enkelte fravænnings- eller slagtesvin udvikler halebidningsadfærd, er relateret til dens aktuelle motivationelle tilstand, som igen er influeret af faktorer, der vedrører både det enkelte svin (såsom race, køn og alder), og faktorer der vedrører det omgivende miljø som f.eks. mangel på beskæftigelses- og rodemateriale, træk, temperatur, belægningsgrad m.m.

Er svinene opstaldet i et miljø der ikke er optimalt, eksempelvis fordi svinene mangler mulighed for at udføre undersøgende adfærd eller regulere deres kropstemperatur, kan det enkelte svin opleve frustration og som følge deraf udvikle halebidningsadfærd.

Ofte vil der være mere end én enkelt årsag til et udbrud af halebid, men hvis belastningen af en enkeltstående faktor er stor nok, kan den formentlig alene udløse halebidning. Således peger flere undersøgelser på, at mangel på beskæftigelses- og rodemateriale er en af de udslagsgivende faktorer i forbindelse med udvikling af halebidning.

Ved udbrud af halebid skal årsagen forsøges fastlagt og problemet eller problemerne skal søges løst hurtigst muligt. Følgende bør overvejes af besætningsejeren i forbindelse med et udbrud:

- Er der træk i stien?
- Er der fodringsfejl?
- Belægningen i stien?
- Har der været sygdom i stien?
- Er der utilstrækkelig vandforsyning?
- Mangler dyrene mulighed for temperaturregulering?
- Mangler dyrene beskæftigelses- og rodemateriale?

Det skal endvidere overvejes af den besætningsansvarlige, om det beskæftigelsesmateriale, der er tildelt i stien er tilstrækkeligt, eller om yderligere (eller andet) beskæftigelses- og rodemateriale kan afhjælpe problemet. Tildeling af nye typer af beskæftigelses- og rodemateriale kan med sin nyhedsværdi være med til at dæmme op for et udbrud af halebid, da fokus flyttes fra halerne. Vigtigst er det dog at reagere med det samme, så er der en større chance for succes.

Endelig skal den besætningsansvarlige sørge for at skille halebider og halebidte svin ad. Samt straks tage stilling til hvorvidt det halebidte svin skal i behandling og / eller eventuelt flyttes til sygesti.

I forbindelse med et besætningsbesøg skal det kontrolleres, at der ikke sker rutinemæssig halekupering i besætningen. Hvis der i besætningen findes pattegrise, som er halekuperede, skal der indhentes dokumentation i form af en *mundtlig* erklæring fra besætningsejeren om, at der forventes at blive problemer med halebid, hvis ikke pattegrisene får kuperede deres haler. Besætningsejeren skal redegøre for hvilke forebyggende tiltag han allerede har forsøgt at iværksætte uden held. Der skal så i kontrolsituationen tages stilling til, om tiltagene er tilstrækkelige jf. ovenstående.

Foto 5.18: Grise med friske halebid af ca. 1 døgn varighed. Sandsynligvis er det få dyr, der udfører den unormale handling. Den siddende gris har haft blodøre, der nu er blevet til et blomkålsøre.

Foto 5.19: Halebid af flere dages varighed. Der ses rødme, hævelse, sår og en demarkationslinje, hvor til halestumpen falder af.

Foto 5.20: Slagtesvin med voldsomme, kroniske halebid. Halestumperne er hævede, sortfarvede, evt. blødende og flossede. Mange af disse dyr skal aflives. Øvrige dyr skal behandles efter en dyrlæges anvisning.

5.3.5 Øresår og flankesår

Øresår ses oftest hos smågrise. Øresår er sår i randen af ørene. De findes hyppigst på ørenes nederste rand (ved ørebasis) og på ørespidserne. Øresår kan være meget varierende fra små sår med rødme og skorpedannelse til mere alvorlige sår, hvor dele af øret falder af.

Øresår rammer hovedsageligt yngre grise. Sårene opstår oftest 2 til 3 uger efter fravænning, topper oftest 6 til 8 uger efter fravænning og heler op igen først i slagtesvineperioden. Hvad øresår skyldes vides ikke. Følgende årsager nævnes ofte:

Årsagen til øresår kendes ikke med sikkerhed. Der findes flere forskellige teorier om mekanismen bag øresår, herunder, at de skyldes:

- Bid/sutten fra andre grise (ligesom halebid)
- En bakterie den bakterie, der oftest nævnes som årsag til øresår, er den samme, som giver sodeksem, *Staphylococcus hyicus*
- Skrammer (fx efter slagsmål), som der går betændelse i
- Svampetoksiner (giftstoffer) i foderet

Flankesår er sår i huden på grisens flanke. Sårene kan være blodige eller være dækket af en mørk sårskorpe. Flankesår ses oftest kun hos enkelte dyr i en besætning. Flankesår formodes generelt at skyldes puffen/bid/sutten fra andre grise, men det er muligt, at andre faktorer, som fx infektion med bakterier, også kan spille en rolle.

Øresår og flankesår vil ofte tiltrække andre grise, som vil forsøge at bide i dem. Det må antages at være smertefuldt.

Se i øvrigt Videncenter for svineproduktions hjemmeside: [LINK](#)

Der sanktioneres på linje med sanktioner for halebid.

Foto 5.21: Grise med ørebidssår. Sårene kan udvikle sig, så stykker af øret falder af. I baggrunden ses endvidere et svin med sår på flanken, hvilket også er en unormal adfærdstilstand sandsynligvis opstået på grund af flankesutten. Dyrene skal behandles efter en dyrlæges anvisning.

Foto 5.22: Gris med voldsomme kredsløbsforstyrrelser i ørene efter ørebid. Der er risiko for, at ørene falder af

5.3.6 Endetarmsprolaps

Endetarmsprolaps er en lidelse, der ses jævnligt i svinebesætninger. Lidelsen er meget smertefuld, og den kan opstå momentant eller over kortere eller længere tid. Som retningslinje for den ansvarliges håndtering af dyr med endetarmsprolaps kan angives, at disse altid dyr skal underkastes en grundig undersøgelse straks lidelsen opstår, og der skal tages stilling til behandling.

Behandlingen vil afhænge af lidelsens grad, og der vil, bortset fra lette grader, ofte være behov for iværksættelse af dyrelægeordineret behandling med mindre dyret aflives straks. Vurderes en endetarmsprolaps at være egnet til behandling skal dyret sættes i sygesti, det skal smertebehandles, det skal vurderes dagligt, og hvis det ikke kommer sig eller viser væsentlig bedring i løbet af den første uge aflives det. At undlade behandling af en endetarmsprolaps må efter Fødevarestyrelsens vurdering anses som uforsvarlig behandling af dyr, men vurdering af graden af uforsvarlighed må afhænge af en konkret vurdering af det enkelte dyr. Se også [Revideret udtalelse om svin med rektalprolaps oktober 2013](#) om svin med rektalprolaps.

Foto 5.23: So med endetarmsfremfald (prolaps) i sygesti. Prolapsen er et par dage gammel og skadet af bid fra andre søer. Prolapser kan blive voldsomme. Denne so skal aflives.

5.3.7 Andre lidelser

Benproblemer (ledbetændelse, bylder, sår, klovproblemer, knuder (tumores), hofteleds-udskridning, brækkede knogler m.v.), utrivelighed (mager, afmagret, bleg, vommet), hjernehindebetændelse, ørelidelser (elefantiasis, blodøre, indgroede øremærker), div. sår og bylder på krop og i hovedet m.v. er lidelser der jævnligt ses i svinebesætninger.

Som en retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: F.eks. dyr med svære haltheder, afmagrede dyr og dyr med hjernehindebetændelse, der går i produktionsstier samt dyr med læn- gerevarende smertefulde lidelser eller smertefulde lidelser, hvor behandling er udsigtsløs. I disse situationer kan der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være tale om grovere uforsvarlig behandling af dyr.

Som retningslinje skal påbud foretages: F.eks. lettere haltheder, hvor dyrene ikke er sat i sygesti. I disse situationer kan der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være tale om uforsvarlig behandling af dyr.

Foto 5.24: So i sygesti med kronisk haselødsbetændelse. Tilstanden er kronisk, soen kan ikke komme sig og skal aflives. Kan være et ”glemt” dyr.

Foto: 5.25: Gris med akut blodøre (othæmatom).

Svin med akut blodøre i den grad som fremgår af foto 5.25 skal opstaldes i sygesti, idet tilstanden er meget smertefuld. Smertebehandling bør overvejes. I løbet af nogle uger,

vil blodet inde i øret koagulere, der dannes bindevæv, og øret ender som et ”blomkåls-øre”. Må ikke forveksles med elephantiasis i øret. I baggrunden af fotoet ses en gris med ørerandssår.

Foto 5.26: Elephantiasis (lymfekarbetændelse) venstre øre. Ørene kan blive grotesk store. Dyret handicappes, idet øret blænder det ene øje. Samtidig kan der dannes sår på indersiden af øret og på kinden pga. friktion og varme.

Foto 5.27: So med ”indgroet” øremærke. Der sker en vævsreaktion pga. øremærket, så øremærket ”begraves”. Øremærket skal straks fjernes. Der er tale om sjusk fra producentens side, idet det er yderst let at fjerne et øremærke, der medfører gene for dyret. Tilstanden er meget smertefuld, og der kan udvikles en tumor (knude) omkring øremærket. Hvis øremærket ikke kan fjernes uden store smerter for dyret pga. vævsvækst på begge sider af

øret, må en dyrlæge bedøve øret før fjernelse af mærket. Dette skal påbydes, medmindre producenten vælger at aflive dyret.

Foto 5.28: Gris springhalt på venstre forben pga. kodeledsbetændelse. Hygiejnen er desuden yderst mangelfuld. Dyret har ikke adgang til blødt leje. Tilstanden er kronisk. Dyret skal aflives. Et typisk tilfælde på en "glemt" gris.

Foto 5.29: Utrivelig gris. Udspilet vom, ørespidssår og afmagret. Ikke i sygesti. Tegn på manglende tilsyn med dyrene. Grisen er tilsyneladende behandlet, idet den er opmærket med en grøn streg over ryggen, så producenten kan ikke have overset dyret.

Foto 5.30: So i faresti med fuldspaltegulv med hofteskred/-brud. Soen kan ikke rejse sig. Der ligger gødning bag den efter mindst 1 døgn. Foderet i krybben er urørt. Soen er højdrægtig, og producent har gjort klar til pattegrisene (varmelampe er tændt i smågrisehulen). Soen skal straks aflives. Obs. aflivning af dyr i sidste 10. del af drægtigheden! (Opmærksomheden henledes desuden på [Dyreværnsrådets udtalelse af 12. april 2007](#) om slagtning og aflivning af fostre fra produktionsdyr og heste i den sidste tiendedel af drægtighedsperioden)

Foto 5.31: So med forvoksede klove og biklove indsat i faresti med redebygningsmateriale i form af snittet lucernehø. Soen skal straks beskæres. Tilstanden medfører unormal benstilling med belastning af led, muskler og sener. Desuden er der risiko for, at klovene hænger fast og evt. afrives.

Foto 5.32: So med en stor byld på venstre bagbens lår. Soen kan være upåvirket. Hvis dyret er påvirket bør producenten have ladet en dyrlæge behandle soen.

5.3.8 Sygestier

En svineproducent skal have mindst én sygesti klar til brug til svin, der er syge eller skadede jf. bekendtgørelse nr. 323, § 11a. Bekendtgørelserne indeholder ingen undtagelser til bestemmelserne, hvorfor de gælder også selvom producenten angiver, at alle syge og tilskadekomne dyr konsekvent aflives.

Formuleringen i § 11a, stk. 1 ”Når en sygesti er fyldt op, skal producenten straks gøre én yderligere sygesti klar til brug.” indikerer, at der først skal gøres en ny sti klar til brug, når der ikke længere er plads til flere grise i de(n) sti(er), der er i brug. Det er ikke nødvendigt at stien står strøet, men stien skal stå tom og strøelsen skal være til stede i besætningen, så stien umiddelbart kan klargøres til brug. Derudover skal det også være muligt umiddelbart at etablere varmekilde og afkøling.

For løsgående drægtige søer gælder, at det samlede antal sygestipladser (i bekendtgørelsen står der ”sygestier”, men der er givet tilsagn om, at det vil blive ændret til ”sygestipladser”) skal udgøre mindst 2,5 % af det samlede antal indendørs stipladser til løsgående drægtige søer, jf. § 11a, stk. 2 i bekendtgørelse nr. 323. For anlæg taget i brug før den 1. januar 2011 gælder bestemmelsen først fra den 1. januar 2021.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering at sygestier skal være beliggende på samme ejendom, hvor dyrene huses således, at unødigt transport af syge og tilskadekomne dyr undgås. Det er dog ikke nødvendigvis ulovligt at flytte dyr til en anden ejendom, såfremt det er transportegnet. En konkret vurdering skal tages med udgangspunkt i dyreværnslovens §§ 1 og 2 og gældende lovgivning om transport af dyr.

Som tommelfingerregel skal belægningsgraden i sygestier være det halve af almindelige stier, jf. § 11a, stk. 4. I henhold til § 11 a, stk. 6 skal der være blødt leje i mindst 2/3 del af minimumsgulvarealet (2/3 af det areal antallet af dyr i stien skal have). F.eks. kan der være 3 grise i en meget stor sti. Her skal kun 2/3 del af det faktiske minimumsareal de 3 dyr skal have, være med blødt leje, så dyrene ikke er i direkte kontakt med gulvet. Blødt leje kan etableres med tilstrækkelig strøelse eller en blød og eftergivelig gummimåtte.

Når søer og/eller gylte opstaldes i sygestier, må der kun være op til 3 dyr i stien, jf. § 11a, stk. 3 i bekendtgørelse nr. 323. Det samme gælder såfremt sygdom eller skade hos drægtige søer eller gylte har en karakter, der gør det acceptabelt at opstalde dyrene i en aflastningssti, jf. § 7a (LBK 255). For øvrige svin kan der opstaldes et vilkårligt antal, blot kravet til minimumsareal er opfyldt, og svinene ikke skader hinanden.

I sygestier skal der være afkølingsfacilitet og varmekilde tilstede jf. bekendtgørelse nr. 323, § 11a, stk. 5 således, at dyrenes kropstemperatur kan reguleres. Varmekilde kan etableres med gulvvarme eller varmelampe foruden overdækning, så træk undgås. Halm kan i sig selv fungere som varmekilde, hvis der er tilstrækkelige mængder af det.

Som afkøling kan overbrusning eller mulighed for at lægge sig på betongulv efter Fødevarestyrelsens vurdering accepteres. For slagtesvin over 20 kg kan betongulv dog kun accepteres som afkølingsfacilitet indtil overgangsperioden for installering af overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordning udløber for eksisterende stalde. I nogle tilfælde kan manuel afkøling også accepteres, se en nærmere beskrivelse under 5.1.11

Som en retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Total mangel på sygestier, besætninger med etablerede sygestier, men hvor der mangler sygestipladser, og der er dyr, der burde være opstaldet i sygesti. Dette kan være dyr, der er stærkt påvirkede af deres tilstand (f.eks. ved haltheder, afmagrede dyr, dyr med feber, dyr med åbne læsioner, dyr med sår på et brok eller dyr med store brok (over 15 cm.)). Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om en særlig form for uforsvarlig behandling af dyr, idet kravet om sygestier har

været gældende siden 15. maj 2003 (dog overgangsperiode på antal sygestier til drægtige søer og gylte, jf. ovenfor) eller om grovere uforsvarlig behandling af dyr i de tilfælde, hvor der findes flere dyr, der skulle have været sat i sygesti.

Påbud eller indskærpelse: Ved mangelfuld indretning af sygestier (f.eks. træk, manglende afkølingsmulighed, manglende tilstrækkeligt blødt leje) eller lettere overbelægning (f.eks. 4 søer i en sygesti) er der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling af dyr.

Foto 5.33: Eksempel på godt indrettet sygesti til smågrise. Der er et to-klimasystem med gummimåtte, halm samt lav belægningsgrad. Grisene i stien var syge. Raske grise var fjernet til aflastningssti.

Foto 5.34: Sygesti til søer og gylte. Stien er med rigeligt halm, som kan fungere som varmekilde. MEN der er 4 søer i stien (max. 3 søer og gylte i en sygesti), og de mangler mulighed for afkøling. Og der var ikke spand eller vandslange i nærheden til manuel afkøling.

Foto 5.35: Sygesti til smågrise. Helt uacceptabel. Der mangler blødt leje, stien er tilsølet, flere af grisene skulle have været aflivet, og der er en defekt i jernspaltegulvet til venstre.

5.3.9 Rengøring af søer inden indsættelse i faresti

I bekendtgørelse nr. 323, § 24 anføres det, at drægtige søer og gylte skal gøres rene, når de anbringes i farestien. Paragraffen bygger på et EU- direktiv og kan muligvis dække en situation, hvor skab og lign. antages at være til stede. Udover i en sådan situation sanktioneres der ikke overfor denne paragraf, med mindre søerne af anden grund er meget snavsede.

5.3.10 Sammenblanding og aggression

Det fremgår af bekendtgørelse nr. 323, § 34, at fravænnede grise, avls- og slagtesvin skal holdes i stabile flokke og blandes så lidt som muligt. Hvis de skal blandes, skal det ske i en så ung alder som muligt, fortrinsvis inden eller indtil en uge efter fravænning. Det kan dog i produktionen ofte være nødvendigt at sammenblande svinene senere og evt. flere gange.

Når svin blandes kan der opstå aggression i forbindelse med etablering af rangordenen og derfor risiko for skader.

Derfor fremgår det af bekendtgørelse 323, § 34, stk. 2, at når fravænnede grise, avls- og slagtesvin blandes, skal de have tilstrækkelige muligheder for at flygte fra og skjule sig for andre svin. I stk. 3 fremgår det tillige, at når der vises tegn på alvorlige kampe, skal årsagerne hertil straks undersøges, og der skal træffes passende foranstaltninger. Ifølge bekendtgørelse nr. 323, § 10, stk. 1 kræves det, at der for alle flokopstaldede svin skal træffes foranstaltninger til at forhindre slagsmål, der går ud over normal adfærd hos flokopstaldede dyr. I bekendtgørelse nr. 323, § 23, der omhandler søer og gylte kræves det tillige, at der træffes foranstaltninger til at minimere aggression hos flokopstaldede dyr.

Foranstaltninger til at hindre slagsmål kan f.eks. være halmballer eller mobile skillevægge sat op strategiske steder i stien, permanente skjul, adgang til to stier (bemærk krav om 3 meter til løsgående søer jf. § 6 stk. 3 i BK 255), plads nok til at svage dyr kan flytte sig fra stærke dyr, gulv-fodring ved sammenblanding og ekstra tildeling af halm eller andet rodemateriale.

Det fremgår endvidere af bekendtgørelse nr. 323, at sammenblanding både af søer og gylte (§ 23, stk. 1) og af fravænnede grise, avls- og slagtesvin (§ 34, stk. 2) skal ske under opsyn. Det er en væsentlig bestemmelse både af hensyn til at kunne minimere/forhindre slagsmål og af hensyn til at isolere patologisk aggressive dyr eller dyr der er kommet til skade fra andre dyr, hvilket også fremgår af bekendtgørelse nr. 323, § 10, stk.2.

Retningslinje skal der udstedes påbud: Når der ikke er lavet foranstaltninger mod aggressivitet i løsdrift, og aggressive eller forfulgte dyr ikke isoleres. F.eks. kan nævnes søer i løsdrift med tydelige tegn på permanent højt aggressionsniveau, f.eks. bid i skeden og rifter/sår på andre dele af kroppen, eller fravænnede svin og slagtesvin med tydelige tegn på permanent højt aggressionsniveau, f.eks. ørebid, halebid, sår og rifter. Der er her efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om uforsvarlig behandling.

I besætninger, hvor der foretages unødigt sammenblanding af svin, men dyrene har ikke lidt synlig overlast vurderes forholdet efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel som væsentlig ulempe for dyrene.

Foto 5.36: Mager so med byld på siden og tegn på slagsmål. Bidsårene er her et par dage gamle. Friske sår vil fremstå røde og hævede. Oftest sidder sår efter slagsmål på dyrenes ører, hoved, hals og skulder, idet grise kæmper hoved mod hoved. Når der er sår på den øvrige del af kroppen, er dette tegn på, at dyret har prøvet at flygte fra en angriber, men ikke har haft mulighed for at komme væk.

5.3.11 Strøelse

Når drægtige søer og gylte holdes i løsdriftssystemer er der krav om strøelse på det drænedes eller faste gulv jf. LBK nr. 255 § 7a. Strøelse kan udgøres af halm, spåner, savsmuld eller lign. Kravet gælder alle uanset hvornår systemet er taget i brug.

Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at der ikke nødvendigvis skal være så meget strøelse, at cementen er dækket. På den anden side skal der være så meget, at det er tydeligt, at der anvendes strøelse. Strøelse kan her ikke erstattes med gummimåtter.

N.B: Når kravet om strøelse er opfyldt, opfyldes automatisk også kravet om rode- og beskæftigelsesmateriale jf. bekendtgørelse nr. 323 § 20 samt LBK nr. 255 § 9. Det modsatte er dog ikke gældende.

Retningslinje gives påbud eller indskærpelse: Hvis der ikke bruges strøelse overhovedet eller det vurderes, at der ikke bruges tilstrækkeligt strøelse. Der vil efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling afhængig af dyrenes almenbefindende.

5.3.12 Beskæftigelses- og rodemateriale

Svin skal have permanent adgang til en tilstrækkelig mængde halm eller andet manipulerbart materiale, der kan opfylde deres behov for beskæftigelses- og rodemateriale, jf. bekendtgørelse nr. 323, § 20, stk. 1, § 5 i LBK nr. 256 og § 9 i LBK nr. 255.

Fra 1. januar 2013 gælder kravet om tildeling af rode- og beskæftigelsesmateriale for alle svin, uanset hvornår de staldbygninger de opstaldes i er taget i brug.

Der henvises til [Fødevarestyrelsens vejledning](#) om beskæftigelses- og rodemateriale (bilag 5) vedrørende mængden, tildelingen og typen af materiale samt til tillæg om halebidning. På fødevarestyrelsen hjemmeside findes [eksempler på beskæftigelses- og rodematerialer til svin](#). Her er der billeder og beskrivelser af de forskellige materialer.

Retningslinje for påbud eller indskærpelse: Ved utilstrækkelige mængder. Der henvises til Fødevarestyrelsens vejledning om rode- og beskæftigelsesmateriale. Der vil efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling afhængig af dyrenes almenbefindende og tegn på mangel på beskæftigelse, f.eks. halebid.

Bemærk at der i forbindelse med krydsoverensstemmelse kun er krav om at svin skal have permanent adgang til beskæftigelsesmateriale.

5.3.13 Søer og gylte - redebygningsmateriale

I ugen før forventet faringstidspunkt skal søer og gylte ifølge bekendtgørelse nr. 323, § 26, stk. 2 have passende redebygningsmateriale i tilstrækkelig mængde. Opmærksomheden skal dog henledes på, at det også fremgår af bekendtgørelse nr. 323, § 26, stk. 2, at svineproducenten kan undlade at tildele redebygningsmateriale i ugen før forventet faring, hvis det teknisk set ikke kan lade sig gøre med det gyllesystem, der anvendes på bedriften. Der skal altså tungtvejende overvejelser til før der sanktioneres for denne bestemmelse. Grunden er, at det kan være meget vanskeligt at bevise, at gyllesystemet på den pågældende bedrift kan håndtere redebygningsmaterialet. Dog skal det gøres klart, at ud fra dyreværnsmæssige hensyn anbefales det at give redebygningsmateriale i ugen før forventet faring for at tilgodese de drægtige søer og gyltes stærke motivation for at udføre redebygning.

5.3.14 Pattegrise (fravænningsalder)

Pattegrise må ikke vænnes fra soen, før de er mindst 28 dage gamle, medmindre det ellers ville gå ud over moderdyrets eller pattegrisenes velfærd eller sundhed, jf. bekendtgørelse nr. 323, § 33, stk. 1. I stk. 2 fremgår det ydermere, at pattegrisene kan fravænnenes indtil 7 dage tidligere altså i en alder af mindst 21 dage. Dette kan dog kun tillades, hvis de flyttes til specialiserede stalde, der tømmes og renses og desinficeres grundigt og er adskilt fra stalde, hvor der holdes søer, dvs. efter ”alt-ind-alt-ud” princippet, hvor modtagerstald/-afsnit er tom og ren, når de fravænnede grise sættes ind. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at princippet er respekteret også, når indsættelse sker over en periode af op til to uger. Påbud skal overvejes, hvis grise systematisk fravænnenes for tidligt.

5.4 Operative indgreb

5.4.1 Halekupering

Halekupering foretages for at forebygge halebidning, der er en unormal adfærd hos svin som tegn på, at ”noget er galt” i produktionen (plads, klima, træk, fodring, manglende/mangelfuldt rode- og beskæftigelsesmateriale). Når et stykke af halen klippes af, er en teori at der opstår hypersensitivitet i stumpen, så grisen hurtigere flytter sig, hvis en anden gris forsøger at bide i stumpen. Derudover er det sværere at få fat og bide i halen efter kuperingen. Ifølge bekendtgørelse nr. 324, § 4, må pattegrise ikke halekuperes rutinemæssigt. Hvis der er dokumentation for, at kupering er nødvendig, herunder, at der er forsøgt foranstaltninger, for at forhindre ha-

lebidning under hensyntagen til miljøet og belægningsgraden, kan halekupering dog foretages inden for dyrets 2.- 4. levedøgn. Halen skal kuperes mindst muligt, og der må højst kuperes op til halvdelen af den. Dette vil i praksis sige, at halen skal kunne danne en næsten fuld cirkel.

Hovedparten af danske grise halekuperes (økologiske grise må ikke halekuperes). Dog kan der i enkelte tilfælde dispenseres fra dette i NAER). Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at det er tilstrækkeligt at den besætningsansvarlige giver en fyldestgørende mundtlig dokumentation af behovet for halekupering.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Hvis halekupering foretages af landmanden selv væsentligt senere end grisenes 4. levedøgn. Et eksempel kunne være en landmand, der selv halekuperer en flok grise efter udbrud af halebid. Der er her efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling.

Retningslinje for hvornår, der gives påbud eller indskærpelse: Hvis grisene halekuperes indenfor 1. levedøgn eller efter 4 levedøgn. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe til uforsvarlig behandling.

Foto 5.44: Pattegrise halekuperet for kort. Halestumperne er kun 2 – 4 cm lange.

Foto 5.45: Smågrise halekuperet, hvor ca. ½ delen af halen er tilbage. Halen kan næsten danne en fuld cirkel.

5.4.2 Tandslibning - pattegrise

Hjørnetænder slibes på pattegrise for at undgå, at grisene sårer soens yver eller hinanden under kampen for mælk. Når tænderne slibes, undgås, at tanden flækker med deraf følgende risiko for infektion og smerte (dette er der risiko for ved tandklipping).

Slibning af pattegrises hjørnetænder må ikke foretages rutinemæssigt jf. bekendtgørelse nr. 323 § 32. Hvis det er nødvendigt med slibning kan dette foretages indenfor dyrets første 4 levedøgn.

Tænder må ikke klippes (derfor bør kontrollanten anmode om at se tandsliberen). Antallet af grise, der får slebet tænder, er faldende. Det er Fødevarestyrelsens vurdering, at det er tilstrækkeligt at den besætningsansvarlige giver en fyldestgørende mundtlig dokumentation for behovet for tandslibning

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Hvis tænder er klippet med deraf følgende betydelig skade på dyr f.eks. kæbeknoglebetændelse. Der er her efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling. Indskærpelse overvejes, hvis tænder slibes efter 4. levedøgn. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om væsentlig ulempe.

5.4.3 Tandslibning - orner

Orners hjørnetænder må ikke klippes, jf. § 13, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 323, men orners hjørnetænder kan om nødvendigt slibes jf. bekendtgørelse nr. 323 § 13, stk. 2 og § 22, stk. 3. Slibningen må kun foretages af en dyrlæge eller en person, der er uddannet dertil, og som har erfaring med slibning af hjørnetænder. Der er ikke specifikt taget stilling til hvilken uddannelse, der kræves. Indtil dette evt. specificeres er det Fødevarestyrelsens vurdering at en grundig instruktion fra en dyrlæge kan accepteres, dog forudsat slibning er udført korrekt.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Hvis orners tænder er klippet med tydelige tegn på, at dyret har været udsat for smerte, lidelse, mén og væsentlig ulempe, f.eks. hvis der er åben pulpahule, tegn på infektion eller lign. Der vil her efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel være tale om grovere uforsvarlig behandling.

Retningslinje for indskærpelse: Orners tænder er klippet, men der er ikke tegn på overlast af dyret. Forholdet vurderes efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel som væsentlig ulempe.

5.4.4 Kastration

Pattegrise kan kastreres af uddannede personer uden forudgående bedøvelse, hvis det sker indenfor dyrets 2. – 7. levedøgn og pattegrisen gives smertebehandling, jf. § 7, stk. 1 i bekendtgørelse nr. 324. Smertebehandling sker med såkaldte nonstereoider, der tilhører samme gruppe medicin som menneskets hovedpinetabletter. Smertebehandlingen bør efter FVSTs vurderingen gives passende tid forud for kastrationen for at have den hensigtsmæssige virkning. Fx ved brug af Metacam inden kastration, opnås den bedst mulige postoperative smertelindrende effekt ved, at det administreres 30 minutter før (Jf. udtalelse om kastration af pattegrise fra Justitsministeriet, 2010). Kastration ved overrivning af væv (sædstrengen) må ikke foretages, da dette er meget smertefuldt.

Hvis kastration foretages efter grisens 7. levedøgn, skal indgrebet foretages af en dyrlæge og dyret skal bedøves samt gives længerevarende smertebehandling.

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Ved kastration af svin foretaget væsentligt senere end de 2 – 7 første levedøgn. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om grovere uforsvarlig behandling, hvis grise kastreres uden bedøvelse på dette tidspunkt af lægmand. Et eksempel kan være en producent, der kastrerer smågrise ved fravæning eller ”glemte” hangrise.

Retningslinje for påbud: Producenten kastrer grisene mellem 7. og 10. levedøgn eller uden smertebehandling. Der er efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel tale om ufor-svarlig behandling af dyr.

5.5 Aflivning af svin

Det er almindeligt, at svineproducenter selv afliver grise, der er uhelbredeligt syge eller til-skadekomne. Aflivning af grise sker for pattegrises vedkomne oftest ved, at dyret med hove-det forrest slås hårdt ned i gulvet. Et stump instrument kan også benyttes til at slå dyret hårdt i hovedet ved dyr op til 5 kg. Det er en forudsætning, at dyreværnslovens krav om, at dyret af-lives så hurtigt og smertefrit som muligt (§ 13) er overholdt.

Ved aflivning af svin over 5 kg skal, der til bedøvelse anvendes en penetrerende boltpistol, medmindre aflivning foretages af en dyrlæge, slagter, person med jagttegn eller en anden per-son, der har modtaget uddannelse i slagtning eller aflivning. Hvis dyr aflives af en af de nævnte personer, foretages det med en af de metoder, der fremgår af bilag 1 i Rådet forord-ning nr. 1099/2009 om beskyttelse af dyr på aflivningstidspunktet (aflivningsforordningen).

Boltpistolen driver en bolt ind i hjernebarken på dyret. Skydning med boltpistol er en bedø-velsesmetode. Boltpistolen skal kontrolleres under kontrolbesøget. Dette kan gøres ved, at producenten eller kontrollanten skiller den ad efter forud at have sikret, at der ingen patroner er i kammeret. Boltpistolen samles igen uden patron, bolten spændes og pistolen trykkes af. Bolten må ved denne metode ikke falde ud af pistolen, men skal forblive indenfor. Hvis bolten forbliver ude er dette et tegn på, at pistolen er defekt. Boltpistolen skal derfor enten repare-res, eller der skal anskaffes en ny.

Jævnfør artikel 4 i aflivningsforordningen skal bedøvelsen med boltpistolen efterfølges af en procedure, der medfører døden. I svinebesætninger vil det i praksis betyde enten i form af af-blødning eller rygmarvsstødning.

Besætningsejeren skal kunne dokumentere hvilken procedure, der anvendes til aflivningen. Enten i form af en skarp kniv, der er egnet til at overskære halsen på et svin eller i form af en rygmarvsstøder. Besætningsejeren skal kunne forklare, hvordan han anvender rygmarvsstøde-ren.

Hvis aflivning af dyret sker ved afblødning efter brug af boltpistol kan dette kontrolleres. Aflivning ved brug af rygmarvsskudning er sværere at kontrollere om er foregået korrekt. Her kan den tilsynsførende:

- Spørge ind til procedurer for aflivning af dyr og se optegnelser. Hvis sidste aflivning lige har fundet sted, skal de fremvise anvendt aflivningsudstyr, men man kan ikke kræve, at de gemmer udstyret (fx en engangsrygmarvsskudning) i lang tid
- Det kan ligeledes ikke kræves, at de skal dokumentere korrekt aflivning ved at tage billede eller lignende, men de skal kunne beskrive proceduren ifm. aflivning og fremvise aflivningsudstyr herunder anvendt aflivningsudstyr, såfremt der fornyligt er foretaget aflivning

Der gøres opmærksom på, at et dyr, der afblødes, ofte får nogle voldsomme muskelsammentrækninger. Dette er ikke tegn på, at dyret lider, men er en naturlig del af dødsprocessen.

Efter en aflivning skal det sikres, at dyret er dødt.

Dødstegn:

- Helt udvidet sort pupil
- Ingen blinken, hvis øjet berøres
- Ophør af vejtrækning
- Helt slap endetarmsmuskel og slap krop
- Hjertet er ophørt med at slå

Retningslinje for, hvornår anmeldelse foretages: Hvis der ligger dyr, der er skudt med boltpistol uden efterfølgende aflivning. Eller hvis det ved selvsyn konstateres, at en person afliver et dyr ukorrekt og/eller ikke sikrer sig, at dyret er dødt. Hvis dyret efterlades levende er der efter Fødevarestyrelsens vurdering som hovedregel mindst tale om grovere uforsvarlig behandling.

Påbud: Ved defekt boltpistol eller/og manglende aflivningsprocedure. Anden opfølgning vil i denne situation typisk være tilsendelse af faktura for indkøb/reparation af boltpistol og indkøb af kniv.

5.6 Optegnelser

I henhold til bekendtgørelse nr. 707, § 6, stk. 1 skal enhver, der holder dyr, føre optegnelser over al medicinsk behandling og over antallet af døde dyr, som måtte være konstateret i forbindelse med hvert tilsyn. Kontrollanten skal se disse optegnelser.

Optegnelserne over døde dyr skal, jf. § 6, stk. 3 i bekendtgørelse nr. 707 opbevares i mindst 3 år. Der er ikke specifikke krav til, hvordan disse optegnelser skal føres. Blot skal de være tilgængelige og velordnede. Opbevaring af DAKA-sedler kan ikke erstatte optegnelser, idet både antal og dato skal fremgå af optegnelserne.

Medicinoptegnelserne skal i henhold § 15 i bekendtgørelse nr. 780 af 24. juni 2010 opbevares samlet og overskueligt i mindst 5 år, de skal omfatte de behandlinger, der foretages af den besætningsansvarlige. Optegnelserne skal være læselige således, at man uden besvær kan orientere sig om, hvilke behandlinger den besætningsansvarlige har foretaget. Optegnelserne skal indeholde følgende:

1. dato for behandlingens indledning og afslutning
2. hvilke og hvor mange dyr, der er behandlet med entydig identifikation eller hvis det ikke er muligt, antal, anslået vægt og stinummer eller staldafsnit eller tilsvarende opdeling
3. årsag til behandlingen
4. hvilket lægemiddel, der er anvendt
5. dosering af lægemidlet (anvendt mængde pr. indgift og antal behandlinger pr. dag) og hvordan det er indgivet.

Kravet om optegnelser omfatter ikke sera, vacciner og V-mærkede jern- og vitaminpræparater.

Formålet med optegnelserne er for det første at dokumentere, at tilbageholdelsestiderne er overholdt og medvirke til, at der kun markedsføres dyr uden medicinrester. Dernæst er det afgørende, at den besætningsansvarlige til enhver tid er i stand til at redegøre for hvilke lægemidler, dyrene er behandlet med, og at det er sket i overensstemmelse med dyrlægens anvisninger. Endelig er det vigtigt, at både den besætningsansvarlige og dyrlægen har et overblik over omfanget af sygdomme og behandlinger i besætningen, for på den baggrund at kunne prioritere og målrette indsatsen for at forbedre sundhedstilstanden i besætningen og dermed reducere medicinforbruget.

Optegnelserne er den besætningsansvarliges dokumentation for de udførte behandlinger i besætningen, og optegnelserne kan ikke erstattes af dyrlægens anvisninger.

Opbevaring af tilbageholdelsessedler kan ikke erstatte kravet om optegnelser over de behandlinger, den besætningsansvarlige har foretaget.

Kravet om optegnelser gælder også anvendelse af receptpligtige lægemidler til udvortes brug, som f. eks. salver og spray.

Der er krav om entydig identifikation hvis muligt. Dette betyder, at hvis dyrene er entydigt mærket, skal identifikationsnummeret anføres. Dette omfatter også smågrise, der f.eks. er bestemt til avl og som derfor er mærket.

Afbrydes indledt behandling af dyrlægen, for eksempel på baggrund af laboratoriesvar, skal dette også føres til optegnelserne med præcisering af, hvor længe den oprindeligt indledte behandling varede.

Sanktioner ved manglende eller mangelfulde optegnelser: For begge typer optegnelser gælder, at der som udgangspunkt skal reageres på følgende måde, hvis der konstateres overtrædelser:

- Hvis der er tale om mindre alvorlige overtrædelser meddeles den besætningsansvarlige en indskærpelse, medmindre der er tale om en bagatel.
- Hvis der er tale om en alvorlig overtrædelse af bestemmelserne indgives en politianmeldelse.

Mindre alvorlige overtrædelser kan f.eks. være enkelte utilstrækkelige optegnelser, hvor f.eks. dato eller identifikation af det behandlede dyr ikke fremgår, eller hvor kravet om opbevaring af optegnelserne i 3 år (døde dyr) eller 5 år (medicin) ikke fuldt ud er opfyldt, men opbevaring dog har fundet sted over en periode, der nærmer sig det krævede.

Alvorlige overtrædelser kan f.eks. være manglende optegnelser, meget sporadiske optegnelser, eller så udbredte mangler ved optegnelserne, at størstedelen ikke opfylder kravene og dermed ikke har nogen informationsværdi. Hvis opbevaringsperioden for optegnelserne ligger meget langt fra det krævede, vil dette også være alvorligt.

5.7 Personale

Svineproducenter er bl.a. ifølge bekendtgørelse nr. 707, § 3, forpligtet til at sørge for, at de dyr, som er i vedkommendes varetægt, passes af et tilstrækkeligt antal personer, der har de relevante faglige færdigheder, kvalifikationer og den relevante viden. Dette skal sikre, at dyrene kan passes velfærdsmæssigt forsvarligt. Med dette krav forstår Fødevarestyrelsen, at alle, der passer svin, skal have de relevante færdigheder. Det skal også bemærkes, at det ikke er nok, at svineproducenten alene har kendskab til gældende lovgivning på dyreværnsområdet. Ifølge bekendtgørelse nr. 323, § 35, så skal svineproducenter, der beskæftiger eller ansætter personer til pasning af svin sikre sig, at disse personer har modtaget instruktion og vejledning om lovgivningen om beskyttelse af svin. Desuden skal alle dyr tilses mindst én gang dagligt jf. bekendtgørelse nr. 323, § 9.

Hvis personale er mangelfuldt i antal, uddannelse af personale er mangelfuldt eller manglende tilsyn har resulteret i, at dyr ikke er behandlet efter forskrifterne, vurderes sanktionsniveauet under hensyntagen til i hvilken grad, dyrene har lidt overlast.

5.7.1 Nyttige links

Der er indsat direkte links ved alle henvisninger i vejledningen.

Information findes i øvrigt her:

Retsinformation: www.retsinformation.dk

Videncenter for svineproduktion: www.vsp.lf.dk

Generel viden om hold af svin: [LINK](#)

Udtalelser, det veterinære sundhedsråd: [LINK](#)

Tjeklister og Vejledninger: [LINK](#)

Veterinære cases: Findes under FVST intranet under fagligt - retningslinjer for sanktionering – veterinærområdet.

Bilag 1: Definitioner

Ifølge bekendtgørelse nr. 323 af 6. maj 2003 om beskyttelse af svin, lovbekendtgørelse nr. 255 af 8. marts 2013 om indendørs hold af drægtige søer og gylte, Lovbekendtgørelse nr. 256 af 8. marts 2013 om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin samt LBK nr. 874 af 19. marts 2001 om udendørs hold af svin, defineres de forskellige kategorier af dyrearten svin på følgende vis:

Svin:	Ved svin forstås et svin i enhver alder, uanset om det opdrættes til avl eller opfødning (jf. bekendtgørelse nr. 323).
Pattegris:	En gris fra fødsel til fravænning (jf. LBK nr. 874 og bekendtgørelse nr. 323).
Fravænnet gris:	En gris fra fravænning og indtil den er 10 uger gammel (jf. bekendtgørelse nr. 323).
Smågris:	En gris fra fravænning, og indtil den er 10 uger gammel (jf. LBK nr. 256 og LBK 874).
Avls- og slagtesvin:	En gris fra den er 10 uger gammel og indtil indsættelse i løbeafdeling eller indtil slagtning (jf. LBK nr. 256). En gris fra den er 10 uger gammel og indtil avlsbrug eller slagtning (jf. LBK nr. 874 og bekendtgørelse nr. 323).
So:	Hundyr efter første faring (jf. LBK nr. 404 og 874 samt bekendtgørelse nr. 323).
Gylt:	Hundyr efter kønsmodning* og inden faring (jf. LBK nr. 404 og 874 samt bekendtgørelse nr. 323).
Diegivende so:	Et hundyr fra tidspunktet for faring og til fravænning af pattegrise (jf. LBK nr. 874 og bekendtgørelse nr. 323).
Goldso og drægtig so:	En so mellem fravænning og faring (jf. bekendtgørelse nr. 323).

Orne: Et handyr efter kønsmodning** som indgår i avl (jf. LBK nr.874) / er bestemt til avl (jf. bekendtgørelse nr. 323).

***** Kønsmodenhed hos hundyr indtræder, når dyret er fra 5½ til 7(8) måneder gammelt afhængigt af alder, race og miljøpåvirkninger (f.eks. tilstedeværelse af orne).

****** Kønsmodenhed hos handyr indtræder i 6-7 måneders alderen med en vis individuel variation. Her spiller miljøpåvirkninger også ind (f.eks. sinker opvækst sammen med sopolte puberteten, mens opvækst med andre orner inducerer puberteten).

Bemærk!

Sopolt: I perioden fra en hungris (sogris) udtages til avl og indtil løbning betegnes den som en sopolt i daglig tale. Betegnelsen sopolt nævnes ikke i lovgivningen.

Gylt: I daglig tale er en gylt en hungris efter den er løbet første gang og indtil faring.

Galtgris En galt er en kastreret hangris.

Bilag 2: Omregning fra svin til VPE

Dyreart	Vægt, kg/dyr	VPE*/dyr
Smågrise	5	0,04
	15	0,08
	25	0,11
Slagtesvin	50	0,17
	70	0,21
	90	0,24
Drægtige søer (8 uger efter løbning)	175	0,25
1 uge før faring	175	0,33
Diegivende søer	175	0,44

*1 VPE = antal dyr, der afgiver en total varmeproduktion på 1.000 W ved 20 °C

Tabellen er fra [videncenter for svineproduktion](#)

”Nødventilation ” en skrivelse fra Videncenter for Svineproduktion i 2011.

Bilag 3: Drikkeventil – monteringsvinkel og højde

Efter tilladelse fra:

Landbrug og Fødevarer, Videncenter for svineproduktion

Axeltorv 3 - DK-1609 København V

Tlf: +45 3373 2700 - Fax: +45 3311 2545

E-mail: DSP-info@lf.dk

Drikkeventil - monteringsvinkel og højde

Institution:	Videncenter for svineproduktion		
Fagligt ansvar:	LISBETH BROGAARD PETERSEN		
Sidst revideret:	01.12.2011		
Dyregruppe	Alder/vægt	Fastmonterede ventiler 90 grader vinkel	Justerbar højde 45 grader vinkel
		Monteringshøjde, cm	Monteringshøjde, cm
Pattegrise, indtil 5 uger	Fødsel - 2 uger	10	15
	2 uger – 5 uger	20	30
Smågrise, 7-30 kg	7 kg – ca. 20 kg	25	35
	Ca. 20 kg – 30 kg	45	55
Slagtesvin, 30-100 kg	30 – ca. 50 kg	50	60
	Ca. 50 kg – 100 kg	60	70
Løsgående søer	Varierende	75	90

Monteringshøjde

Den mindste gris i en sti skal altid kunne nå ventilen. Ventil med drikkeplade til pattegrise placeres 50-60 mm over gulvet. Sutte- og bideventiler monteres, så vandet løber direkte ned i grisens mund. Det er vigtigt, at ventilerne placeres i en højde, det gør det nemt for grisene at komme til at drikke.

Den anbefalede afstand fra gulv til ventilens spids fremgår af tabellen. Fordi grise i vækst ændrer dimensioner i løbet af den periode de opholder sig i et staldafsnit, bør der være justerbare ventilhøjder af bideventiler. I praksis kan det være vanskeligt at få justeret ventilhøjden rettidigt. I stedet kan man derfor montere to eller flere ventiler pr. sti, i hver sin højde.

Bilag 4: Notat om overbrusningsanlæg m.v.

12.03.2010

J.nr.: 2009-20-2930-00169/LOHX

Notat om overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordning til regulering af svins kropstemperatur

Baggrund

Svin har kun ganske få svedkirtler, og de er derfor nødt til at regulere deres kropstemperatur på andre måder end ved at svede. Der er derfor i lovgivningen krav om installering af anordninger, som sikrer, at svin kan køle sig af ved høje temperaturer.

Overholdelse af kravet skal kontrolleres i forbindelse med Fødevarestyrelsens velfærdskontrolbesøg. I den forbindelse opstår der jævnligt spørgsmål om hvilke anordninger, der kan betragtes som egnede til at regulere svins kropstemperatur.

Lovtekstens udformning

Det følger af § 4 i LBK om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin², at ”i stier til smågrise over 20 kg, avls- og slagtesvin skal der være installeret et overbrusningsanlæg eller en tilsvarende anordning, der skal bruges til at regulere dyrenes kropstemperatur”. Ligeledes følger det af § 8 i LBK om indendørs hold af drægtige søer og gylte³, at ”for drægtige søer og gylte i løsdriftssystemer skal der være installeret et overbrusningsanlæg eller en tilsvarende anordning, hvorved dyrenes kropstemperatur kan reguleres”.

Af bemærkningerne til lovforslaget om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin fremgår det, at ”svin har ikke funktionelle svedkirtler og kan således ikke svede over hele kroppen

² Bekendtgørelse af lov om indendørs hold af smågrise, avls- og slagtesvin

³ Bekendtgørelse af lov om indendørs hold af drægtige søer og gylte

som fx mennesker. Svin har derfor et stort behov for at kunne få afkølet kroppen på en anden måde, når det bliver varmt eller efter fysisk aktivitet. Hvis de har mulighed for at blive fugtige, kan de få afkølet kroppen ved fordampning af fugtigheden fra kroppen”.

Det fremgår endvidere af bemærkningerne, at ”*en af de måder, hvorpå svin således kan blive kølet af, er ved at installere et overbrusningsanlæg, der kan indstilles til, fx når det er over en vis temperatur, én gang i timen at sende forstøvet vand ud over et bestemt område af stien. Svinene kan så søge hen til dette område, hvis de har behov for at blive afkølet”.*

Udtalelse fra DJF

Fødevarestyrelsen har bedt Det Jordbrugsvidenskabelige Fakultet (DJF), Århus Universitet, om en udtalelse vedr. overbrusningsanlæg eller tilsvarende anordninger til regulering af svins kropstemperatur. Det fremgår bl.a. af notatet, at hensigten med bestemmelsen efter DJF’s vurdering er så vidt muligt at sikre termisk komfort for grisene og, såfremt dette ikke nås, at nedsætte en eventuel varmebelastning. Dette vil kunne tilgodeses ved anordninger, der øger varmeudvekslingen med omgivelserne.

Ifølge udtalelsen fra DJF kan grise inden for en bredere temperaturzone opretholde kropstemperaturen alene ved regulering af blodgennemstrømningen i huden og ved at indtage stillinger, der øger eller reducerer eksponeringen for varme eller kulde. Denne temperaturzone betegnes den termiske komfortzone. Grises varmeudveksling med omgivelserne påvirkes af lufthastigheden, den relative luftfugtighed samt omgivelsernes varmestråling og varmeledning. Disse variable kan således flytte den termiske komfortzone, og det er derfor ikke muligt at angive generelt gældende øvre og nedre temperaturgrænser for zonen.

Af DJF’s notat fremgår det, at både sikring af grises termiske komfort og, såfremt dette ikke nås, nedsættelse af en eventuel varmebelastning kan opnås med anordninger, som sikrer, at grisene kan afgive en varmemængde, der svarer til deres varmeproduktion ved den givne lufttemperatur. Der kan således være tale om alle typer anordninger, som øger varmeudvekslingen med omgivelserne.

Varmeudveksling med omgivelserne kan iht. DJF-notatet under typiske danske, indendørs forhold forøges ved at:

- sænke lufttemperaturen

- gøre grisene våde
- øge lufthastigheden
- installere anordninger, som ved kontakt øger varmeledningen

Fødevarestyrelsens vejledning til kontrol

Fødevarestyrelsen kan ikke foretage en egentlig godkendelse af anordninger til regulering af svins kropstemperatur. Reglerne må som udgangspunkt anses for overholdt, hvis der i stierne anvendes en anordning, der med samme effekt som et overbrusningsanlæg kan regulere svine- nes kropstemperatur. Den enkelte svineproducent kan inden for disse rammer i øvrigt vælge den tekniske løsning, der passer bedst til vedkommendes staldindretning.

I notatet fra DJF anføres det, at det ved hensigtsmæssig brug af anordninger baseret på de ovenfor nævnte afkølingsprincipper (sænke lufttemperaturen, gøre grisene våde, øge lufthastigheden eller øge varmeledningen) må forventes, at der kan opnås termisk komfort for grise. Det anføres endvidere i notatet, at hensigtsmæssig brug uanset anordning forudsætter, at der tages hensyn til et varierende behov for afkøling/varme over døgnet og årstider, og at en afbalanceret diversitet i stiens mikroklima tilgodeses.

Ved hensigtsmæssig brug forstår Fødevarestyrelsen på denne baggrund navnlig, at anordningerne bør kunne indstilles til at yde en større grad af afkøling ved høje temperaturer, hvor grisens behov for afkøling er stort, end ved lavere temperaturer, hvor grisenes behov for afkøling er mindre. Hvis der anvendes en anordning, som alene sænker lufttemperaturen i stalden (fx et højtrykskølingsanlæg), vil en hensigtsmæssig brug heraf efter Fødevarestyrelsens vurdering desuden forudsætte, at det med anordningen er muligt at nedsætte temperaturen hos grisene med så mange grader, at grisenes termiske komfort sikres, uanset hvor høj lufttemperaturen i stalden måtte være. Hvis anordningen ikke formår at sænke temperaturen hos grisene tilstrækkeligt, bør der om nødvendigt suppleres med en anordning til yderligere afkøling af grisene, således at grisenes varmebelastning kan nedsættes.

Kun overbrusningsanlæg er nævnt som en konkret anordning i lovteksten. Ud over overbrusningsanlæg fremfører lovteksten, at der også kan anvendes en ”tilsvarende anordning”, som dog ikke er nærmere defineret. En vurdering af, hvorvidt andre typer anordninger end overbrusningsanlæg kan regulere svins kropstemperatur, vil bero på en konkret vurdering i det enkelte tilfælde.

Ved Fødevarestyrelsens velfærdskontrolbesøg kontrolleres det, om der er installeret en anordning i stalden til reguleringen af grisenes kropstemperatur. I den forbindelse skal der foretages en vurdering af, om de givne termiske forhold i stalden er tilfredsstillende. Dette kan, ud over at foretage en egentlig måling af temperaturen i stalden, foregå ved at observere grisenes adfærd. Følgende adfærdsparametre egner sig til kontrolsituationen, da de er direkte observerbare og derfor hensigtsmæssige at benytte:

- Åndedrætsfrekvensen – Når temperaturen når over svins termiske komfortzone, stiger antallet af åndedrag per minut i takt med, at temperaturen stiger yderligere. Åndedrætsfrekvensen er således et direkte udtryk for, hvor varmt grisene har det.
- Hygiejnen i stien – Ved temperaturer tæt på den øvre kritiske grænse begynder grisene at gøde på det faste gulv og derefter søle i gødningen og urinen. Sølen i gødning og urin indikerer således, at grisene er varmebelastede.

Som tommelfingerregel bør temperaturen i stalden ikke overstige 22° C. Men hvorvidt svine- ne udsættes for varmebelastning ved højere temperaturer afhænger dels af stiernes diversitet mht. temperaturzoner og dels af andre staldforhold som fx belægningsgrad og ventilation. Når temperaturen ligger inden for den termiske komfortzone, er åndedrætsfrekvensen som tommelfingerregel omkring 32 åndedrag per minut hos grise, der vejer 60-70 kg. For hver stigning i temperaturen på 1 °C vil åndedrætsfrekvensen stige med omkring 13 åndedrag per minut. Andre forhold end høje staldtemperaturer og deraf følgende varmebelastning, fx uro i stalden eller sygdom hos dyrene, kan dog også forårsage en forøgelse i åndedrætsfrekvensen.

I forbindelse med Fødevarestyrelsens kontrol med anordninger til regulering af svins kropstemperatur og i den forbindelse kontrol af de termiske forhold i stalden, bør der også foretages en vurdering af stiens nærmiljø.

I selve kontrolsituationen er der tale om et øjebliksbillede af de termiske forhold. Der kan således være stor forskel på den vurdering, som foretages på fx henholdsvis en varm sommerdag og en kølig sommerdag. Landmanden skal derfor dagligt i forbindelse med sine tilsyn i stalden selv være opmærksom på signaler, der indikerer, at grisene udsættes for varmebelastning – fx de ovenfor nævnte signaler, men også andre signaler såsom nedsat foderoptagelse, da disse ligeledes kan indikere, at dyrene er udsat for varmebelastning.

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri

Publikations nr. 2014100